

Ton Nabben, Jennifer Doekhie & Dirk J. Korf

Uit de schaduw

*Jongeren en drugs in
Amsterdam Zuidoost*

Bonger Reeks

UIT DE SCHADUW

Jongeren en drugs in Amsterdam Zuidoost

Ton Nabben, Jennifer Doekhie & Dirk J. Korf

Dit onderzoek is uitgevoerd door het Bonger Instituut voor Criminologie van de Universiteit van Amsterdam, in opdracht van de Sector Maatschappelijke Ontwikkeling van stadsdeel Zuidoost, gemeente Amsterdam.

Universiteit van Amsterdam
Bonger Instituut voor Criminologie
Postbus 1030
1000 BA Amsterdam
www.bonger.nl
Tel : 020 525 3918
E-mail : bonger-fdr@uva.nl

Uitgave: Rozenberg Publishers (www.rozenbergps.com)

Nabben T, Doekhie, J & Korf DJ (2011) *Uit de schaduw: Jongeren en drugs in Amsterdam Zuidoost*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

ISBN 978 90 3610 253 7

© 2011, de auteurs.

Inhoud

1	Intro: dynamiek in een multi-etnisch stadsdeel	5
	Bevolking	5
	Jongeren en jongvolwassenen	6
	Oude drugsproblemen: een veelzijdige aanpak	7
	Jonge drugsgebruikers: een onderzoek	7
2	Jong in Zuidoost	11
	Symbolen van ontaarde jeugd	11
	Jongerengroepen en straatculturen	13
	Inventarisatie	13
	Hinderlijke, overlastgevende en criminele groepen	15
	Beperkte actieradius	16
	Vershil in reputatie	16
	Kwetsbaar sociaal milieu	17
	Status in de buurt en criminaliteit	18
3	Vrije tijd en uitgaan	21
	Jongerencentra, buurthuizen en sport	21
	Feesten in de buurt	22
	Stappen buiten de buurt	23
	Urban en etnofeesten	24
4	Alcohol, hasj en wiet	27
	Alcohol	27
	Cannabisverkoop	30
	De huidige blowcultuur in Zuidoost	31
	Blowen: plezier en probleem	33
5	Harddrugs	37
	Dealen met harddrugs in de jaren tachtig	37
	Smokkel, handel en distributie	39
	Dealen in en buiten de buurt	40
	Gebruikende en nuchtere dealers	41
	Prevalentie en gebruikers	43
6	Blik vooruit	47
	Algemene kennis toegepast op Zuidoost	47
	Lessen uit een vorige straatgroep	51
	Uit de schaduw	53
	Focusgroep	54
	Beleid	55
Bijlage 1	Topiclijst sleutelpersonen Zuidoost	57
Bijlage 2	Focusgroep	59
	Literatuur	63

1 Intro: dynamiek in een multi-etnisch stadsdeel

Het Amsterdamse stadsdeel Zuidoost is volop in beweging. De aanleg van wat in de volksmond nog steeds 'de Bijlmer' heet, dateert inmiddels alweer van een halve eeuw geleden. Een bouwkundig hoogstandje moest het volgens de plannenmakers worden, waarin wonen, werken, verkeer en recreatie grotendeels ruimtelijk van elkaar gescheiden zouden zijn. Ook letterlijk werd hoog gebouwd: de overbekende flats in honingraatvorm. Maar begin jaren zeventig, bij de oplevering van de laatste flats, was de 'utopische' visie van een doorstroomwijk voor louter 'witte' gezinnen reeds achterhaald. Ook de middenklasse en hogere inkomensgroepen bleken gecharmeerd te zijn van de met veel groen omzoomde 'buitenwijk', terwijl de oorspronkelijk beoogde doelgroep nieuwe groeikernen in Purmerend en Almere ontdekte.

Zuidoost wordt ook wel als een *urban village* getypeerd; een 'dorp in de stad'.¹ Zuidoost kenmerkte zich al in een vroeg stadium door een grote culturele verscheidenheid, met daaraan gepaard soms heel specifieke problemen. Na de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 vestigden veel Surinaamse gezinnen zich hier. In de decennia erna leidde de komst van nieuwe migrantengroepen (Dominicanen, Ghanezen, Nigerianen etc.) tot een versnelde doorstroom van de autochtone en allochtone middenklasse naar andere stadsdelen en naar buiten Amsterdam.

Bevolking

Qua aantal inwoners is Zuidoost bepaald geen dorp. Volgens de meest recente cijfers van de Dienst Onderzoek en Statistiek heeft het stadsdeel ruim 80.000 inwoners.² Terwijl in de hele stad Amsterdam één op de tien huishoudens bestaat uit eenoudergezinnen, is dit het dubbele in Zuidoost (respectievelijk 9% en 18%). Andersom gezien woont één op de acht Amsterdammers in een eenoudergezin, tegenover twee keer zoveel in Zuidoost (respectievelijk 13% en 24%).³

Bij elkaar opgeteld herbergt het stadsdeel ongeveer honderd nationaliteiten. De enorme culturele diversiteit komt ondermeer tot uitdrukking in de vele 'migrantkerken'. Het stadsdeel kent het hoogste percentage 'allochtonen', dat wil zeggen: inwoners van wie één of beide ouders in het buitenland geboren zijn. Als een in Nederland geboren kind

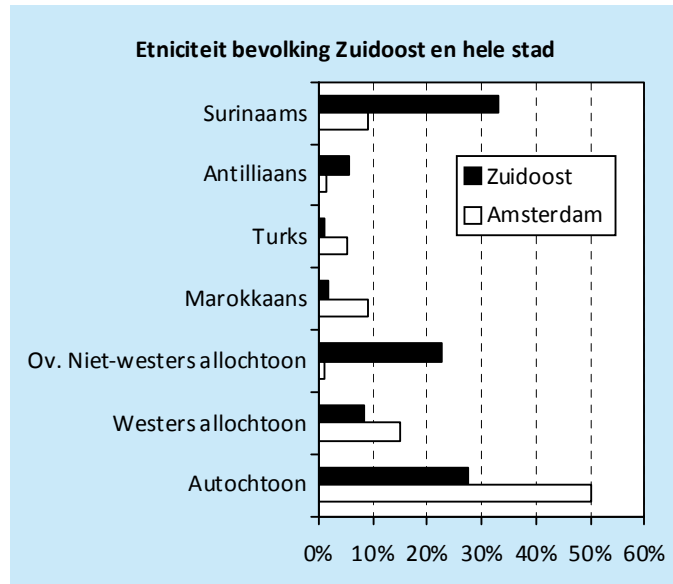
---

¹ Roosendaal (2004).

² De cijfers zijn wat vertekend. Ze gaan alleen over de officiële inwoners, illegalen worden daar niet in meegeteld.

³ O+S (2010).

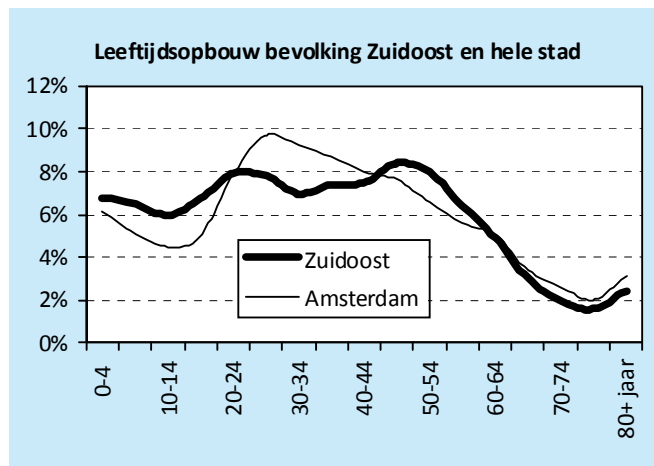
van Surinaamse ouders (de tweede generatie) op zijn/haar beurt zelf in Nederland kinderen krijgt (de derde generatie) dan tellen die kinderen als autochtoon, ook al voelt zo'n kind zichzelf Surinaams. Terwijl de helft van alle Amsterdammers gerekend wordt tot de autochtonen (personen waarvan beide ouders in Nederland geboren zijn), geldt dit voor niet veel meer dan een kwart van de inwoners van Zuidoost (27%). De groep Surinamers is er zelfs groter (33%). Er wonen ook relatief veel Afrikanen.⁴

- Van alle Amsterdamse Surinamers woont 39% in Zuidoost.
- Voor de Amsterdamse Antillianen is dat eveneens 39%.
- Voor de Amsterdamse Marokkanen en Turken is het elk 2%.
- Voor de overige Amsterdamse niet-westerse allochtonen 24%.
- En voor de Amsterdamse autochtonen 6%.

Jongeren en jongvolwassenen

In vergelijking met de rest van de stad wonen in Zuidoost relatief veel kinderen en jongeren, een gelijk percentage jonge twintigers (20-24 jaar) en een kleiner aandeel oudere twintigers. Rond een kwart van de bevolking in Zuidoost is tussen de 12 en 30 jaar: zo'n 6.200 in de leeftijd 12-17 jaar, 8.600 in de leeftijd 18-24 jaar en 7.500 in de leeftijd 25-30 jaar.⁴ Deze jongeren en jongvolwassenen brengen veel tijd door in het stadsdeel, maar bewegen zich ook veelvuldig in andere delen van Amsterdam (school en werk, vrijetijdsbesteding, zorginstellingen, etc.).

⁴ O+S (2010).

Oude drugsproblemen: een veelzijdige aanpak

In de jaren tachtig en negentig ging Zuidoost gebukt onder een hardnekkige en deels ook duidelijk zichtbare drugsproblematiek.⁵ Plekken als Glijphoeve, winkelcentrum Ganzenhoef en Kraaiennest waren jarenlang het domein van junks, dealers en daklozen, die tot ergernis van buurtbewoners het straatbeeld domineerden. Politieteams en hulpverleners probeerden in de hoogtijdagen van de heroïne-epidemie (en op den duur steeds vaker ook cocaïne en crack) met uiterste krachtinspanningen de drugshandel en openbaar gebruik tot een beheersbaar niveau te beperken.

Om schoon schip te maken werd een deel van de verloederde en problematische hoogbouw in de loop van de jaren negentig gesloopt. Anders dan het stereotiepe beeld van buitenstaanders over Zuidoost wil, is het stadsdeel zeer gevarieerd qua bebouwing. Naast de nog resterende overbekende oudere hoogbouwflats en de daarmee geassocieerd problemen van drugs en overlast, is er laagbouw en veel nieuwbouw. Het fors gerenoveerde Bijlmerstation, met het nabijgelegen winkelcentrum en de nieuwe culturele ontmoetingsplaatsen aan de andere kant van de metrolijn, vormt tegenwoordig het kloppend hart van de wijk. In het weekend trekken duizenden bezoekers naar de Arena, het grote bioscoopcomplex of de Heineken Music Hall.

Tegelijk met de wederopbouw van het stadsdeel is ook het drugsbeleid in Zuidoost in de afgelopen jaren door goede samenwerking en een combinatie van repressie en zorg voortvarend aangepakt. Het merendeel van de verslaafden aan heroïne en/of crack/basecoke is in beeld en zit in een zorgtraject. Voor hen zijn voorzieningen gebouwd, activiteiten ontwikkeld en wordt medische zorg aangeboden (waaronder methadon en medische heroïneverstrekking). De groep wordt steeds ouder en bestaat vooral uit veertigers en vijftigers. De groep dunt ook uit en is, mede dankzij allerlei woonprojecten, maar ook door detentie, steeds minder zichtbaar aanwezig op straat.

Jonge drugsgebruikers: een onderzoek

Jonge drugsgebruikers melden zich mondjesmaat bij de instellingen. Eén van de verklaringen hiervoor is dat zij andersoortige drugs gebruiken (geen heroïne of crack) en zich daarom beter kunnen redden. Een tweede verklaring die we horen, is dat deze groep nog kan rekenen op de hulp van ouders en hun bredere sociale netwerk. Maar de verwachting is dat de 'goodwill' vanuit de omgeving en ook de fysieke toestand zal verminderen naarmate de groep ouder wordt en langer drugs gebruikt, waardoor hulp van buitenaf noodzakelijk wordt. Een derde factor is dat de huidige voorzieningen sterk gericht

---

⁵ Kersloot & Musterd (1988); Sansone (1992).

zijn op de oudere groep gebruikers en daardoor niet geschikt zouden zijn voor jongeren en jongvolwassenen.

Drugshandel en -gebruik spelen nog steeds een rol in Zuidoost. Naast het aanpakken van de handel en de verslaafden die nu in beeld zijn, wil het stadsdeel op basis van wetenschappelijk onderzoek concrete stappen gaan zetten richting de zorg voor gebruikers in Zuidoost die nog niet op straat leven en of in de verslavingszorg terecht zijn gekomen.

Doel en vraagstelling

Het doel van dit onderzoek is om informatie te verzamelen over trends op het gebied van het gebruik van verdovende middelen door jongeren en jongvolwassenen (12-30 jaar) in stadsdeel Zuidoost. De onderzoeksvraag is tweeledig.

- (1)** Wat gebruikt de doelgroep, waar, hoe vaak, met wie en hoeveel?
- (2)** In hoeverre zal het drugsgebruik zich verder ontwikkelen tot een problematische verslaving?

Met het beantwoorden van deze onderzoeksvragen willen we een beeld schetsen van 'hoe de boel in elkaar steekt'. Tevens moet dit aanknopingspunten bieden voor drie beleidsdoelstellingen.

- (1)** Passend aanbod bieden op het gebied van preventieve maatregelen aan jongeren.
- (2)** Tijdig kunnen ingrijpen op crimineel en/of overlastgevend gedrag.
- (3)** Zo nodig aanpassen van huidige zorgstructuren voor verslaafden in het stadsdeel.

Onderzoeksaanpak

Het drugsgebruik van jongeren en jongvolwassenen uit Zuidoost manifesteert zich zowel binnen het stadsdeel als in andere delen van Amsterdam (bijvoorbeeld coffeeshops, tijdens het uitgaan). Om inzicht te krijgen in het drugsgebruik in al zijn volledigheid beperkt het onderzoek zich dus niet tot het stadsdeel zelf. Tegelijkertijd zou gesteld kunnen worden dat voor het (drugs)beleid van het stadsdeel vooral of uitsluitend drugsgebruik en drugshandel binnen het staddeel relevant zijn. Omdat we voor een wijkgerichte onderzoeksaanpak kiezen, is onze focus primair Zuidoost. Dit laat onverlet dat ook wijkoverschrijdende drugshandel en drugsgebruik, evenals het uitgaansgedrag bij jongeren en jongvolwassenen, aandacht verdienen.

Het onderzoek dat we hebben gedaan, is vooral kwalitatief van aard en vond plaats in de winterperiode december 2010 - februari 2011. De verkregen kwalitatieve informatie is, voor zover beschikbaar en zinvol, aangevuld met kwantitatieve gegevens. Aan het eind van het onderzoekstraject zijn de onderzoeksbevindingen voorgelegd en besproken met een kerngroep van professionals, teneinde tot een zo goed mogelijke advisering te komen.

Etnografische verkenning

De eerste fase behelsde een *etnografische verkenning*. De belangrijkste gebieden en plekken binnen Zuidoost, waar drugs worden gebruikt en/of verhandeld door de doelgroep, zijn in kaart gebracht. Dit gebeurde op basis van gesprekken met personen die goed op de hoogte zijn van deze thematiek en als het ware met een helikopterblik de ins en outs, zoveel mogelijk van binnenuit, van het stadsdeel en van wijken bezien en een goed overzicht hebben. Enerzijds betreft het professionals, anderzijds en meer op informeel niveau zijn het jongeren en jongvolwassenen afkomstig uit de voor het onderzoek relevante doelgroep.

Interviews met sleutelpersonen

In de tweede fase zijn sleutelpersonen geïnterviewd over drugshandel en drugsgebruik door de doelgroep in Zuidoost. Deze sleutelpersonen hebben beroepshalve of anderszins (de nieuwsgierige Aagjes met een scherpe blik voor een bepaalde wijk of 'scene') echt goed zicht op wat er gebeurt. Zij zijn geselecteerd op grond van hun kennis ten aanzien van de thematiek. Sommigen zijn door het stadsdeel aangedragen en anderen door ons zelf benaderd tijdens het veldwerk. Parallel aan de eerste fase van de etnografische verdieping zijn de sleutelpersonen geïnterviewd over drugshandel en drugsgebruik door de doelgroep in Zuidoost. De zeven sleutelpersonen zijn: een ambulante jongerenwerker (Spirit), drie zorgcoördinatoren (politie, middelbare school en ROC), een buurtregisseur (bureau Ganzenhoef), een veldwerker (Streetcornerwork) en ten slotte een projectleider jeugd in de Ganzenhoef.

Het interview werd op de werkplek afgenomen en besloeg ongeveer anderhalf uur per sleutelpersoon. Centraal stond de vraag in hoeverre het drugsgebruik onder jongeren en jongvolwassenen in Zuidoost zich mogelijk in de nabije toekomst verder zal gaan ontwikkelen tot problematisch gebruik c.q. verslaving. Met behulp van een topiclijst (zie Bijlage 1) werd allereerst samen met de sleutelpersoon het werkveld afgebakend om vervolgens een heldere profielschets te krijgen van maximaal drie voor deze thematiek relevante groepen jongeren/jongvolwassenen (12-30 jaar) in Zuidoost. Per groep werd gevraagd om aan de hand van steekwoorden een kernprofiel te geven wat betreft groeps-grootte, samenstelling, opleiding en inkomen, mobiliteit (binnen en buiten het stadsdeel) en eventuele participatie in de hoeselcultuur, zoals 'klusjes' en dealen. Vervolgens werd ingezoomd op de vrijetijdsbesteding (waar, met wie, rolmodellen en eventuele nieuwe rages). Het derde onderdeel ging dieper in op de beleving en betekenisgeving van middelengebruik; verkrijgbaarheid van drugs en dealpraktijken; perceptie van drugs (gebruiksmotieven, beleefde effecten); activiteiten met betrekking tot drugs (vanuit plezier of probleem); en beeldvorming over en status van drugs. Aansluitend werd gevraagd

naar aan drugs gerelateerde overlast of geweld en naar eventueel hiermee samenhangende gezinsproblematiek. Ten slotte werd met de sleutelpersonen gesproken over signalen van of duidelijke trends in (recreatief) drugsgebruik, handel en/of overlast en op het terrein van drugsvoorlichting, en hun inschatting van een eventuele toekomstige problematiek.

Overigens kon niet elk onderdeel door alle sleutelpersonen even goed worden beantwoord. De buurtregisseur heeft bijvoorbeeld vooral zicht op groepjes jongeren tot 18 jaar. Gezien hun leeftijd wisten de sleutelpersonen (op één na boven de veertig) vrij weinig inhoudelijks van de vrijetijdsbesteding en het uitgaansgedrag van de groepen.

Etnografische verdieping

In de derde fase (die deels parallel liep met de interviews met sleutelpersonen) is het accent meer komen te liggen op onderzoek binnen de doelgroep zelf. Hierbij werden we ondersteund door enkele jonge mensen uit Zuidoost ('veldassistenten'), namelijk: iemand die de dealerswereld van binnenuit kent, een uitgaander die goed zicht heeft op waar en hoe jongeren en jongvolwassenen uit Zuidoost uitgaan en een jonge vrouw die veel vrijetijdsactiviteiten met en voor jongeren in Zuidoost organiseert. Twee methoden stonden centraal in de etnografische verdieping: participerende observaties en informele gesprekken. *Participerende observatie* kenmerkt zich door de persoonlijke aanwezigheid van de onderzoeker/veldassistent in het authentieke en bekende eigen leefveld, waarbij de nadruk ligt op de directe waarneming en – in meer of mindere mate – deelname aan sociale activiteiten in natuurlijke situaties. De veldassistenten brachten regelmatig verslag uit van hun waarnemingen en werden door de onderzoekers aangestuurd om gericht de informatie over bijvoorbeeld specifieke locaties of groepen te verdiepen. De *informele gesprekken* vonden vaak plaats in het kader van de participerende observatie. Doorlopend en veelal spontaan werden informele gesprekken gevoerd met onder andere buurtjongeren, jongerenwerkers, portiers, uitgaanders, kickboksers, 'boefjes' en drugsdealers. Deze gesprekken droegen bij aan het verduidelijken van het geobserveerde gedrag of verschaften informatie over een specifieke gebeurtenis of problematiek.

Een beperking van het veldonderzoek was dat dit midden in de winter plaatsvond. Zuidoost bloeit en broeit in het voorjaar en vooral de zomer, als het leven zich in geuren en kleuren op straat manifesteert.

2 Jong in Zuidoost

De 'Bijlmerjeugd' haalt met enige regelmaat het nieuws met thema's als seks, drugs en geweld. Op welke schaal dergelijke problemen voorkomen, blijft vaak gissen. Maar gedegen wetenschappelijk onderzoek laat nogal eens een ander beeld zien van aard en omvang dan in de media of het publieke debat wordt gesuggereerd. Zo werd in een uitgebreid onderzoek naar verborgen prostitutie in Amsterdam onder andere melding gemaakt van seks tegen betaling door jongeren tussen 15 en 20 jaar in Zuidoost. De onderzoekers schreven dat het om een "bepaald geen wijd en zijd verspreid verschijnsel" ging.⁶ Maar toen het onderzoek naar buiten kwam, spraken sommige hulpverleners en politici alras van een groot en ernstig probleem, met zelfs 'hele jonge meisjes' die in Zuidoost in de prostitutie zouden zitten. Anderen 'verrijkten' de beeldvorming over jongeren in Zuidoost met termen als 'breezersletjes' en 'tienerprostitutie via kerkgenootschappen'.⁷

De laatste jaren baart vooral de geweldsspiraal van schietpartijen politie en bestuurders grote zorgen. Er zijn tientallen schietincidenten geweest tussen (mogelijk) rivaliserende groepen of personen, waarvan een handvol met dodelijke afloop.⁸ Naast reguliere inspanningen van het stadsdeel, politie en Openbaar Ministerie (o.a. rechercheonderzoeken, wijkgericht werken en de aanpak van jeugd en drugsoverlast) om criminaliteit en overlast tegen te gaan, worden onder andere grootschalige fouilleeracties gehouden om deze tendens te keren.

Opvallend genoeg staat tegenover alle commotie over drugs, onzedelijk gedrag en aanhoudende schietpartijen in Zuidoost, dat het stadsdeel in de doorlopende veiligheidsindex van de gemeente Amsterdam na elke meting in de periode januari 2005 - april 2010 als 'relatief veilig' beoordeeld.⁹

Symbolen van ontaarde jeugd

In diverse onderzoeken worden hangjongeren en straatgroepen een veel voorkomend en zichtbaar verschijnsel in buurten van Zuidoost genoemd.¹⁰ Politiemensen, buurtwerkers, huismeesters, jongerenwerkers, buurtbewoners, onderzoekers en bestuurders

---

⁶ Korf et al. (2005: 57).

⁷ GGD (2006); Roethof (2008); Makdoembaks (2009).

⁸ In 2009 zijn door de politie in Zuidoost in totaal 26 schietincidenten geregistreerd.

⁹ O+S (2010).

¹⁰ O.a. Roorda & Terpstra (2010).

ventileren, aangespoord door de media-interesse, met enige regelmaat hun mening na een nieuw incident of 'schokkende' rapportage. Iedereen zoekt naar verklaringen en achterliggende oorzaken van de geweldsgolf, criminele jongeren, tienerseks, drugsgebruik, drugshandel et cetera. Bij dergelijke analyses komen telkens (nieuwe) problematische groepen bovendien die symbool zouden staan voor de beroerde sociaaleconomische omstandigheden en de verloedering in de buurt. Sommige groepen zijn in de ogen van buitenstaanders de ultieme representant van de ontaarde jeugd die er rauwe straatmores op nahoudt.

Sterk tot de verbeelding spreken bijvoorbeeld de *Hopiboy's*, die resideren in en rond de Hoptille flat. Deze buurt met tien flats scoorde rond 2006 hoog in de politiestatistiek qua overlast. De groep zou een geduchte criminele reputatie hebben in de buurt en sterk gelieerd zijn aan de *Greengang* (rapmuzieklabel Bijlmer) in dezelfde H-buurt. Ze leven in onmin met de rivaliserende *Bloods*, een straatalliantie van jongeren uit arme eenoudergezinnen met een uitzichtloos toekomstperspectief. In sommige buurten zou het wemelen van de *Bloodtags*.

Behalve deze groepen circuleren er – soms van elkaar verschillende – lijsten in het stadsdeel met jongeren/jongvolwassenen die de politie op de korrel heeft. Er is bijvoorbeeld een top 50 uit 2008, met uitsluitend jonge mannen (18-24 jaar) die naar verluidt veel overlast veroorzaken in Zuidoost. De meerderheid zou softdrugs en/of alcohol gebruiken. Een deel hiervan zou zwakbegaafd zijn.

In een andere lijst, uit 2010, maakt de politie gewag van een groep van 40 criminele Antilliaanse en Surinaamse jongeren die rond het Holendrechtplein actief zijn. Het beeld dat de politie van de groep geschetst, is dat bijna al deze jongeren uit een probleemgezin komen en/of in hun jeugd mishandeld en verwaarloosd zijn. Ze kampen vaak met psychische problemen en psychiatrische stoornissen. Sommigen zijn zwakbegaafd. De politie houdt de groep verantwoordelijk voor een groot aantal diefstallen, straatroven en mishandelingen. Een vaste dagbesteding of baan ontbreekt, het schoolverzuim is hoog en er worden veel softdrugs gebruikt en verhandeld. De groep zou grote moeite hebben met het openbaar gezag en staat volgens de politie onder het gezag van een leider. De liefde voor 'merken' is groot en de geambieerde luxe levensstijl kan gemakkelijk met drugshandel worden gefinancierd. Onduidelijk is echter in hoeverre het bij deze lijsten om dezelfde jongeren gaat, of dat er misschien wel binnen een paar jaar tijd flink wat doorstroming is en bijvoorbeeld jongeren van de lijst van 2008 zich intussen van criminaliteit en drugsgebruik hebben afgekeerd.

Jongerengroepen en straatculturen

In *Rapportage Jeugd 2002* stellen de onderzoekers dat de ideeën over de relatie tussen vrijetijdsbesteding van jongeren en hun ontwikkelingsstaat vooral gestoeld zijn op de beeldvorming en weinig op empirisch bewijs.¹¹ De vrijetijdsbesteding van jongeren kunnen volwassenen al gauw problematiseren. Aangezien interculturele achterstandsproblemen in Zuidoost vaak voor het voetlicht worden gebracht, zouden we haast vergeten dat het stadsdeel ook bruist van allerlei sociaal-culturele activiteiten. De buurt herbergt uiteenlopende jongerenculturen met verschillende leefstijlen, van r&b tot reggae en van house tot hippe hiphop.

Dit roept de vraag op in hoeverre drugsgebruik en drugshandel onder jongeren en jongvolwassenen in Zuidoost daadwerkelijk samenhangen met hun sociaaleconomische en interculturele achtergronden. Kunnen deze achtergronden drugsgebruik en -handel verklaren? En vervolgens: hoe zorgwekkend zijn het huidige gebruik en de betrokkenheid bij de drugshandel binnen groepen jongeren en jongvolwassenen? Hoe aannemelijk is het dat problematisch gebruik zich in de nabije toekomst zal gaan verspreiden over (andere) kwetsbare groepen?

Bij het zoeken naar antwoorden op deze vragen kunnen de interviews met de sleutelpersonen een eerste indicatie geven. Daarnaast hebben we zelf onze ogen en oren goed de kost gegeven, op diverse locaties geobserveerd en informele gesprekken gevoerd met personen die dicht bij de cultuur van jongeren en jongvolwassenen staan. Soms behoren zij zelf tot de doelgroep, andere keren zijn ze in Zuidoost actief als jongerenwerker, activiteitenbegeleider, portier of weten ze 'gewoonweg' veel van het uitgaansmilieu of van straatgroepen.

Inventarisatie

De groepen waar sleutelpersonen zicht op hebben, kunnen snel van samenstelling veranderen. De periodieke groei en krimp verlopen in golfbewegingen als gevolg van demografische veranderingen, politieel ingrijpen en successen van zorgtrajecten. Daarom moet het schema op de volgende pagina vooral als een momentopname worden gezien. De groepen in het schema zijn soms naar een buurt genoemd, maar het kunnen ook leerlingen van een bepaalde school zijn, die verspreid over buurten in Zuidoost wonen. Naast de in het schema door sleutelfiguren expliciet naar een buurt benoemde groepen (Rosa Luxemburg en Holendrecht) spreken sleutelpersonen over de Hopiboy's, Green-gang, Strandje boys (Strandvliet), Kloekhorstgroep en Venserpoldergroep. Overigens kunnen de groepen in het schema enige overlap vertonen. Een jongerenwerker kan con-

---

¹¹ Zeijl et al. (2003).

tacten met leden van de Holendrechtgroep onderhouden, die ook door de politie en de hulpverlening worden gevolgd. En het ROC Op Maat heeft leerlingen die in de vrije tijd ook in straatgroepen rondhangen.

Profiel van 'problematische' groepen (november 2010)

Sleutelpersonen	Status groep	Aantal	Leeftijd	Sekse	Etniciteit	Buurt(en)	Drugs
Buurtregisseur Ganzenhoef	Hinderlijk	10-20	12-15	man	Sur/Ant	Zuidoost	?
	Hinderlijk	10-20	12-15	man	Sur/Ant	Zuidoost	?
	Overlastgevend	10-20	16-18	man	Sur/Ant	Holendrecht	?
	Overlastgevend	10-20	16-18	man	Sur/Ant	Rosa Luxemburg	?
	Overlastgevend	10-20	16-18	man	Sur/Ant	Zuidoost	?
Zorgcoördinator ROC Op Maat	MBO (veel vroegtijdige schoolverlaters)	130	16-23	60% man	80% Sur 20% Mix	Zuidoost	Blowen
Veldwerker Streetcornerwork	Straatgroep	20	15-21	man	Antilliaans Dominicaans Arubaans	Zuidoost	Blowen, beetje cokehandel
	Straatgroep / ROC	30	15-21	man	Surinaams	Zuidoost	Blowen, beetje cokehandel
Projectleider jeugd	Straatgroep VMBO	50	12-18	man	75% Sur/Ant 25% Mix	Zuidoost	Blowen
Ambulant jongerenwerker	Overlastgevend	40	15-30	man	Sur/Ant	Holendrecht	Blowen
	Overlastgevend	20	14-25	man	Sur/Ant	Rosa Luxemburg	Blowen
Zorgcoördinator middelbare school	Zwakke leerlingen en solisten (o.a. spijbelen)	50	12-19	m/v	Surinaams Mix	Zuidoost	Blowen
Zorgcoördinator jeugd Politie	Hinderlijk	50	12-18	m/v	Sur/Ant	Zuidoost	Blowen
	Overlastgevend	30	16-20	man	Sur/Ant	Zuidoost	Blowen
	Crimineel	10	18-25	man	Sur/Ant	Zuidoost	Blowen, beetje cokehandel

Over het algemeen variëren de groepen in grootte tussen de 10 en 50 jongeren, waarbij overigens sprake kan zijn van subgroepen. Bij de scholen zijn de aantallen groter, maar hier gaat het om het betreffende aantal leerlingen waar de sleutelpersoon zicht op heeft en niet om een groep die een sociaal geheel vormt.

Bij de straatgroepen (inclusief hinderlijk, overlastgevend en crimineel) gaat het vrijwel uitsluitend om jongens. Vaak bestaan deze groepen uit een mix van Surinaamse en Antilliaanse jongens, soms aangevuld met jonge Afrikanen (Ghanezen en Nigerianen), Pakistanen of Dominicanen.

Hinderlijke, overlastgevende en criminele groepen

Sinds het midden van de jaren nul werken verschillende instanties in Zuidoost samen in een integrale aanpak.¹² Voor de afbakening van groepen jongeren en jongvolwassenen maken verschillende sleutelpersonen gebruik van de 'methode Ferwerda', die overal in het land wordt toegepast. Hierbij wordt een driedeling gemaakt: (1) hinderlijke groepen, (2) overlastgevende groepen en (3) criminele groepen.¹³

Met name de geïnterviewde zorg- en jeugdcoördinatoren en buurtregisseurs hanteren deze driedeling. Hoewel er overleg is tussen de partijen en de groepen aan de hand van deze driedeling worden benoemd, wijken sleutelpersonen in het beeld dat zij schetsen soms van elkaar af als het om specifieke groepen gaat. Zo zouden volgens de ambulante jongerenwerker eind 2010 twee groepen actief zijn in respectievelijk Holendrecht en de Rosa Luxemburg buurt. De buurtregisseur noemt die ook, maar spreekt daarnaast over drie andere groepen. Heeft de jongerenwerker deze drie groepen over het hoofd gezien, vindt hij dat ze niet genoeg problemen veroorzaken om meegerekend te worden of bestaan ze misschien niet meer?

Hinderlijke groepen

Jongens in hinderlijke groepen zitten vaak in leeftijd 12-15 jaar. Ze bakenen hun territoria soms opzichtig af. Ze intimideren niet, maar blokkeren wel ingangen bij deuren, paadjes, portieken et cetera. In de zomer hangen ze graag buiten rond. Ze zijn gevoelig voor *urban legends*, rolmodellen in de rapcultuur en de strijd tussen *Crips* en *Bloods*. Met gymshoenen aan straatlantaarns en graffitinamen (tags) markeren ze symbolisch hun territorium in de buurt. Hun belangrijkste biotoop zijn de hoogbouwflats. Lokale rappers als Waka Flaka en Gucciman zijn in sommige groepen heel populair. Ook succesvolle dealers in de buurt spreken tot de verbeelding. Luxe kleding, meisjes bij de vleet, een dure auto en niet in de gevangenis. Wie wil dat niet?

Overlastgevende groepen

Jongeren in overlastgevende groepen zijn wat ouder (16-18 jaar) en intussen meer door de wol geverfd. Een deel schuurt tegen de zwaardere misdaad aan. Spullen worden vernield en voorbijgangers soms geïntimideerd of uitgescholden. Ze zijn volgens de sleutelpersonen minder aanspreekbaar op hun gedrag.

---

¹² In 2006 werden 14 groepen verspreid over geheel Zuidoost gedefinieerd. Op één na werd er in alle groepen geblowd. De beruchte Hopiboy bestond volgens de ambulante jongerenwerker op het hoogtepunt uit ongeveer 120 jongeren. De integrale aanpak (repressie + hulptrajecten) heeft naar verluidt tot versplintering van de groepen geleid.

¹³ De term 'groep' wordt door sleutelpersonen verschillend geïnterpreteerd. Ook wanneer het gaat om losse individuen zonder onderlinge samenhang spreekt men vaak van een groep.

Criminele groepen

Over criminele jeugdgroepen is enige onduidelijkheid. Volgens de buurtregisseur zijn er momenteel geen criminele groepen in het vizier; de zorgcoördinator jeugd van de politie spreekt wel over criminele jongeren, maar niet in groepsverband. Door het politieoptreden van de afgelopen jaren zouden de hechte structuren tot versnippering hebben geleid.

Beperkte actieradius

De geïnterviewde buurtbewoners, jongeren en andere buurtkenners praten niet over groepen jongeren in termen van hinderlijk, overlastgevend of crimineel. Meestal benoemen ze de groep, vaak behorend tot een buurt, bij de naam. In elke groep zitten meelopers, jonkies en oudere jongens, waarvan sommigen met meer gezag en charisma. Enkelen krijgen het predicaat leiderstype toegedicht. De profielen die deze geïnterviewden schetsen, komen wel grotendeels overeen met die van de groepen in het schema. Ook de dynamiek is hetzelfde. Groepen lijken soms een poos verdwenen en zijn er dan opeens weer, soms met een nieuwe lichtung. 'Kopstukken' worden soms opgepakt door de politie, groepen fragmenteren en herpakken zich na verloop van tijd weer op dezelfde of andere locaties in Zuidoost.

De groepsleden zijn, overigens net als de andere jongeren, mobiel en gaan met behulp van de metro, snorders of eigen vervoer naar de stad. Maar de geografische actieradius blijft vaak beperkt. Het is vooral de route naar het centrum, de Amsterdamse Poort en weer terug naar de eigen buurt. Jongeren in Zuidoost hechten erg aan hun eigen buurt. Andere buurten worden vaak vermeden. Elke groep heeft zijn eigen wijk en 'stukje straat'. Je komt niet snel in die van een ander. Althans, zo is de mores in de buurt. Een meerderheid is erg honkvast, hoewel sommigen wel contacten onderhouden met leden van andere groepen. De Amsterdamse Poort is daarentegen een verzamelplek voor iederéén die in Zuidoost woont en dat geldt ook voor het centrum op koopavond en in het weekend.

Vershil in reputatie

Sommige straatgroepen hebben een reputatie opgebouwd. Zo worden leden van de Hollandrechtgroep in de wandelgangen weinig vlijend als 'verkrachters' en 'moordenaars' betiteld. Daarentegen hebben de Strandje Boys een reputatie van 'slimmeriken' die confrontaties met anderen uit de weg gaan en hun eigen plan trekken. Werk en school gaan bij hen hand in hand met het plegen van criminaliteit.

Een voormalige Hopiboy wijst op de veranderde mores in de huidige groep jongeren.

“Sommige dingen veranderen nooit. Je aansluiten bij een groep bijvoorbeeld. Dat gaat nooit bewust. Je groeit er meer in. Dat proces begint vanaf een jaar of 15. Rondhangen met je matties in de buurt, op het voetbalveld, bij het winkelcentrum of in een galerij. Je komt andere groepjes tegen, soms speel je een partijtje voetbal, kleine ruzies met anderen versterken de groepsbinding. Er gebeuren dingen, incidenten en je voelt dat je moet gaan kiezen. Zij of wij? In de groep die zich nu profileert zitten veel meelopers. Waren de groepen vroeger meer buurtgebonden. Nu sluiten ook jongens uit Amsterdam Zuid of West zich aan. Vroeger was er een leiderstype. Die hield ons in toom. Hij zei wat goed en slecht was. Die verantwoordelijkheid is er nu veel minder. Leaders geven minder om de groep. Iedereen slaat op tilt als er wat gebeurt. Er worden ook meer dreigementen geuit naar medegroepsleden. Meelopers nemen dit gedrag over en gaan anderen als shit behandelen, net zoals de leider hen behandelt.”

Kwetsbaar sociaal milieu

Jongeren in de bovengenoemde probleemgroepen hebben vaak met elkaar gemeen dat ze afkomstig zijn uit sociaal zwakkere milieus, waarin de opvoeders (vaak een alleenstaande ouder, meestal de moeder) dagelijks worden geconfronteerd met spanningen als gevolg van armoede, huiselijk geweld, drugsproblematiek et cetera.

De leerlingen (18-23 jaar) van het ROC op Maat vormen een aardige doorsnee van de problematische jongeren die deze opleiding als laatste strohalm zien. Zo'n 80% is Surinaams of Antilliaans en de overige 20% een mix van etnische achtergronden. Autochtoon Nederlandse jongeren zie je hier bijna niet. De coördinator kent de individuele dossiers en zegt dat het voor hem niet eenvoudig is om de verantwoordelijke ouder, opvoeder of voogd van de jongere te vinden. Vaak is de vader afwezig en logeert het kind wegens familiale spanningen een poos bij oma, tante of zus. Hij kent ook kinderen die opgroeien in criminele families. De problematiek van zijn leerlingen die hij in vogelvlucht schetst komt overeen met de verhalen van andere sleutelpersonen. De jongeren zijn opgegroeid in een zwak milieu, met weinig ouderlijk toezicht en begeleiding. Ze zijn geconfronteerd met huiselijk geweld of alcohol- en drugsproblematiek bij de opvoeder(s). Menig een heeft justitiële contacten of al detentie-ervaring. De gedragsproblematiek is vaak te herleiden naar structurele sociaal-emotionele verwaarlozing in het gezin. De zorgcoördinator houdt zijn hart vast bij de jongste groep 12-13 jarigen die nu al geneigd is tot hardere criminaliteit.

Het thuisfront stimuleert misschien wel om goed te presteren op school, maar de basis is vaak broos. De jongeren hebben vaak het gevoel er alleen voor te staan in hun toekomstige keuzes. Daarom is het niet zo verwonderlijk dat zij nogal eens afleiding zoeken bij vrienden die in hetzelfde schuitje zitten. Een cruciale periode die sleutelpersonen

vaak noemen en die zij bepalend vinden voor de eerstkomende jaren, is de leeftijd van 15-16 jaar. In deze leeftijdsfase gaan jongeren hun leefwereld expliciteren en willen ze die meer naar hun eigen hand zetten. Wie dan niet goed in zijn vel zit, te veel blowt, op school lessen mist, criminaliteit pleegt enzovoorts, loopt een grotere kans om (tijdelijk) te ontsporen. Dat geldt voor meiden veel minder dan voor jongens. Meiden worden soms met andere problemen geconfronteerd. Een zorgcoördinator van school stipt (hoewel minder dan voorheen) het tienermoederschap aan en het seksueel riskant gedrag op jonge leeftijd.

Status in de buurt en criminaliteit

Het zal niet verbazen dat de meeste van de jongeren waar we hier over spreken geen normale baan hebben. Een deel van hen is hier ook nog te jong voor, maar ook als ze niet meer naar school gaan, hebben ze vaak geen werk. Jongens willen vaak een baan waar ze niet de noodzakelijke diploma's of ervaring voor hebben, maar voelen zich te goed voor werk als vakkenvuller. Wie eigen 'geld maakt' (hosselen) op jonge leeftijd, verhoogt zijn status aanzienlijk. Althans, in de kringen waar delinquente jongeren vertoeven. Jongeren onder de 16 jaar die de wet overtreden, beperken zich volgens de politie meestal tot het stelen van fietsen, scooters – en volgens de laatste mode ook de prijzige Blackberry's. Pinpasfraude komt ook voor, evenals het dealen van snuifcokes en/of crack (zie hoofdstuk 5). Een zorgcoördinator jeugd van de politie begeleidt veel jongens die in aanraking zijn gekomen met politie en justitie.

“Aan mobiele telefoons komen ze door heling of straatroof, maar ze stelen ook kleding en ze hebben speciaal geprepareerde smokkeltassen. Dat laatste is echte business geworden voor kleinschalige bolletjesdealers. Als er junks zijn die er naar vragen, waarom zou je er dan niet op verdienen? Jongeren komen ook vaak in contact met de politie voor boetes in de metro, op de brommer zonder verzekering, brommerdiefstal of onderdelen daarvan en voor joyriding (zonder rijbewijs) in de auto van de ouders.”

Biko woont al z'n hele leven in Holendrecht en kent veel jongens uit de harde kerngroep.

“Veel Surinaamse en Antilliaanse jongens die onrust veroorzaken zijn laag opgeleid of hebben hun opleiding niet afgemaakt. Omdat ze snel en veel geld willen verdienen aarden ze niet in het reguliere werk. Ze hosselen om in hun onderhoud te voorzien. In de eigen wijk, want elders rondhangen is uit den boze. Deze jongens komen vaak uit eenoudergezinnen of hebben te maken gehad met een negatief

voorbeeld. Vaak zie je wel dat deze jongens ondanks hun opvoeding of lifestyle het beter willen voor hun eigen kinderen.”

Sommige jongeren zijn soms overigens ook zelf slachtoffer als ze hun bankrekening als lucratieve hoesel beschikbaar stellen, maar vervolgens worden opgelicht.

Meiden

De meiden zoeken meestal rond hun 15^e of 16^e jaar een bijbaantje in de buurt of elders in de stad. Sommige meiden lijken het gedrag van jongens te kopiëren. Volgens enkele buurtinformatanten zijn kleine groepjes jonge Surinaamse, Antilliaanse en Afrikaanse vrouwen soms betrokken bij oplichtpraktijken en ripdeals. Er zou vaker dan voorheen sprake zijn van intimidatiepraktijken tegenover andere meiden. Typerend is dat ze zich niet de les laten lezen door vriendjes, maar hun eigen boontjes willen doppen. De zojuist aangehaalde zorgcoördinator jeugd van de politie zegt over de meiden:

“Meiden plegen beduidend minder delicten dan jongens, maar worden vooral in winkels gepakt als ze kleding stelen voor anderen die daarvoor willen betalen. De maten worden van te voren doorgegeven.”

Dwight, een jongen met een groot netwerk in Zuidoost en zicht op verschillende jongerenculturen, zegt over de meiden:

“De meisjes maken wel vaak hun school af en proberen toch verder te studeren. Vaak stoppen zij halverwege omdat zich laten beïnvloeden door vrienden en vriendinnen en de omgeving. Werk is hun enige uitkomst. Ze werken in winkels, waar zij vaak diefstallen plegen.”

School

Een deel van de jongeren in de hanggroepen zit op school (VMBO of MBO 1 en 2). Docenten en jongerenwerkers weten uit ervaring, dat spijbelen en schoolverzuim toenemen naarmate de emotionele band met de hanggroep hechter wordt. Anderen varen meer een solistische koers. Vooral jongeren met leerproblemen zijn kwetsbaar voor schooluitval. Een zorgcoördinator van school zegt dat bepaalde leerlingen elke ochtend steevast te laat komen. Ze zijn duf, vallen in slaap tijdens de lessen en kampen met een chronisch slaapttekort. Een aantal van hen is al enkele keren door de politie opgepakt wegens dealen, geweld of diefstal.

Een zorgcoördinator schetst een somber beeld van de groep 'sociaal zwakkere' jongeren in Zuidoost die grote moeite hebben om te slagen op school. Leerlingen die ontsporen komen in een traject van de Dienst Werk en Inkomen (DWI) en moeten zich na schorsing van school melden bij een 'schoolloket'. Langs deze weg worden ze aan het werk gezet op bouwplaatsen, in winkels of als kok in de keuken. Een enkele school investeert in leerondersteuning voor scholieren met een achterstand.

Het beeld dat de zorgcoördinator schetst is heel herkenbaar voor Biko. Samen met andere jongens pleegde hij veel overlast in de buurt. De meesten hebben geen diploma's. Nu hij 25 jaar en wat ouder is, ziet hij de dingen scherper bij zichzelf en anderen. Rond hun 22^e of 23^e beseffen de meesten pas hoe belangrijk het is om verder te groeien in het leven. Wie languit de schoolbanken is heeft grote moeite om de draad van leren en studeren weer op te pakken. Velen realiseren zich dan pas dat ze hun tijd hebben vergooid met stoer en doelloos rondhangen. "Toen voelde je vrijheid. Nu heb je een kater." Een straathoekwerker merkt dat Antilliaanse, Dominicaanse en Arubaanse jongeren (15-17 jaar) vaak een 'attitudeprobleem' hebben en moeilijk te verwezenlijken dromen najagen.

"Ze zijn minder realistisch dan Surinaamse jongeren. Allemaal willen ze leven zoals op de Antillen. Een beetje lummelen door de week en feesten, drinken en snuiven in het weekend. Vaak hebben ze geen opleiding of regulier inkomen."

De tweede groep die deze straathoekwerker kent, bestaat uit Surinaamse jongeren, waarvan een fors deel op het ROC Op Maat zit. Ze bewegen zich op het snijpunt van de voor hen aantrekkelijke vrije straatcultuur en de verplichtingen van het onderwijs.

"Sommigen zijn de thuisstress ontvlucht en wonen in boxen van de hoogbouw. Soms kaal met een matrasje en een magnetron, maar ook als complete muziekstudio ingericht. Sommigen zijn tienermoeder die na het halen van hun diploma zo snel mogelijk uit de Bijlmer willen vertrekken om elders een nieuw leven op te bouwen."

Vrijdagnacht. Vanaf het Leidseplein trekt het uitgaanspubliek, op zoek naar vertier, langzaam de kleine straatjes in. Een bar lokt toeristen met een gratis cocktail of shooter. Meisjes in skinny jeans en sneakers staan in de rij voor de Sugar Factory. Hooggehakte, en tot in de puntjes verzorgde jongedames lopen richting de Jimmy Woo. In een straatje achter het uitgaansplein staat pal tegenover de friettent een rij voor de Brasil Bar. De portier laat twee Surinaamse meiden in strakke spijkerbroeken door. Hun lange vlechten komen bijna tot aan de heupen. Goedkeurend kijkt hij nog even naar de ronde billen als ze naar binnen gaan. De club is een mix van Antillianen, Surinamers en Kaapverdianen. Het is stampdruk en zo warm dat het zweet van de muren druipt. *Níet* tegen elkaar aan 'schuren' is onmogelijk bij de bezoekers die zich uitleven op de latin, dancehall en bubblingbeats.

Jongerecentra, buurthuizen en sport

Jongeren en jongvolwassenen in Zuidoost brengen vaak ook hun vrije tijd in het stadsdeel door. Deels is dat een kwestie van leeftijd, want naarmate zij wat ouder zijn, is de kans groter dat zij gaan stappen in de binnenstad van Amsterdam of andere gemeenten in de regio. Toch zijn er genoeg die hun vrije tijd vooral in de eigen buurt doorbrengen. Voor de jeugd in Zuidoost zijn de keuzes qua vrijetijdsbesteding beperkt. Een deel doet mee aan activiteiten in jongerecentra. No Limit organiseert bijvoorbeeld vaak in het weekend speciale avonden voor jongeren (o.a. het Urban Cafe). Swazoom is meer actief op het gebied van cursussen en workshops voor zowel kinderen als jongeren en volwassenen. Vooral de rapworkshops zijn enorm populair. Helaas beseffen veel jongeren uit de doelgroep volgens een docent niet dat slechts een enkeling hiermee later zijn brood kan verdienen. Een kwestie ook van een lange adem, zegt een andere activiteitenbegeleider. Vooral jongeren uit hanggroepen communiceren op een cursus vaak op het scherpst van de snede. Ze gebruiken ruwe straattaal en 'dissen' elkaar. Er zijn ook lichtpuntjes, zoals een groep 'moeilijke jongens' die nu met passie voor kinderen in de buurt kookt.

Verschillende personen die dit circuit goed kennen, menen dat een extra jongerecentrum geen overbodige luxe zou zijn. Zo is Royal in Holendrecht een jaar geleden opgedoekt, terwijl dat volgens hen toch een ideale ontmoetingsplek voor jongvolwassenen tot 30 jaar was. Nu Royal weg is hangt de bezoekersgroep vaker in de buurt rond.

Ook zou het stadsdeel volgens sommige sleutelpersonen meer sportactiviteiten moeten organiseren. Vooral voor straat- en randgroepjongeren die nu slecht worden bereikt. Het door de gemeente ingehuurde Fun Tracks om activiteiten voor randgroepen te organiseren (o.a. pannatoernooi) biedt volgens deze sleutelpersonen helaas niet genoeg soelaas. Ook zouden meiden meer moeten (kunnen) participeren.

Regelmatig horen we dat een actieve sportbeoefening een goed middel is tegen woede, frustratie en verveling. Een kickboksleraar vertelt:

“Voorheen kwamen veel Surinaamse jongens in boksland uit de Bijlmer. Er waren goede faciliteiten om groot te worden in deze sport. Nu de subsidies worden afgebouwd, zie je dat de Marokkaanse jongens uit Amsterdam West de (kick)bokslijsten domineren.”

Feesten in de buurt

De uitgaansgelegenheden in Zuidoost richten zich vooral op jongvolwassenen (18-25 jaar). Bekend is natuurlijk de Heineken Music Hall, waar veel concerten en feesten zijn en die bezoekers uit het hele land trekken. In de kleinere feestzalen in Zuidoost lijken de etnische groepen allemaal hun eigen vast stek te hebben. In Passion Latino komen veel Antillianen, Dominicanen en Surinamers. Het Grand Café (Bijlmerstation) wordt druk bezocht door Afrikaanse mannen en Surinaamse en Antilliaanse meiden en vrouwen. Een portier van het Grand Café schetst het volgende beeld van de bezoekers:

“Er komen veel Afrikanen met geld. De Ghanese en Nigeriaanse feesten worden gescheiden van elkaar georganiseerd omdat deze groepen niet mengen. Afrikaanse vrouwen zijn erg vervelend in het uitgaansleven. Ze zoeken ruzie met portiers en andere gasten en laten het vervolgens door een man oplossen. Antilliaanse mannen laten zich hier bijna niet zien. Ze organiseren hun feesten vaak impulsief en houden er geen rekening mee dat een feestzaal ruim een maand van tevoren moet worden geboekt. Er zijn ook weinig Surinaamse feesten.”

Een Hindoestaanse feestorganisator weet dat eigenaren hun tent liever aan Afrikanen, Hindoestanen en Antillianen verhuren, omdat ze voor een goede omzet zorgen.

“Die zuipen de hele bar leeg. Zelfs bij Marokkanen gaan de 10.000 blikjes Red Bull geheid op. Surinamers betalen hun entree en that's it.”

Flatfeesten

Zuidoost krijgt ook bezoek van jonge Surinamers en Antillianen uit Almere die op familiebezoek komen en dat soms combineren met een avond stappen in de buurt. Naast de reguliere feestlocaties is er een levendige en soms schimmige wereld van flatfeesten. Deze vormen een goed alternatief voor jongeren die te jong zijn of te weinig geld hebben om in de binnenstad te stappen, of gewoon minder behoefte hebben om de buurt in het weekend te verlaten. Flatfeestjes blijven volgens een buurtregisseuse onverminderd populair. De entree is laag, de alcohol goedkoop of zelfs gratis en er geldt geen minimumleeftijd of deurbeleid. Vaak posteert de band zich pontificaal in de woonkamer te midden van de toestromende bezoekers. Een flatfeest met honderd bezoekers is geen uitzondering. De politie krijgt dan ook regelmatig meldingen van geluidsoverlast of moet optreden om een uit de hand gelopen ruzie tussen bezoekers te sussen. De flatfeesten zijn lastig aan te pakken, omdat lang niet altijd duidelijk is of het om een illegaal georganiseerd feest gaat of dat het een uit de hand gelopen verjaardagspartijtje is. Een zorgcoördinator jeugd van de politie in Zuidoost en een ambulante jongerenwerker melden dat sommige flatfeesten een sterke aantrekkingskracht hebben op jonge meiden die omgaan met beduidend oudere jongens.

Stappen buiten de buurt

Uit interviews met sleutelpersonen en jongeren zelf blijkt dat jongeren en jongvolwassenen uit Zuidoost naast koopavond (donderdag) vooral in het weekend naar de Amsterdamse binnenstad trekken. Nachtbus 357 tussen het centrum en Zuidoost zit elk weekend tjokvol. Ook snorders doen goede zaken.

Uitgaan is een populair tijdverdrijf bij zowel scholieren, studenten en werkenden als bij jongeren die deel uit maken van straatgroepen. Uitgaan buiten de buurt is voor veel jonge mensen uit Zuidoost aantrekkelijk omdat het uitgaansleven 'neutraal' gebied is. Het uitgaansleven buiten het eigen stadsdeel absorbeert gemakkelijker alle verschillen en reputaties. Een jonge Surinaamse hulpverleenster die veel uitgaat, zegt geregeld ook jonge cliënten die in de eigen buurt nogal voor problemen hebben gezorgd op feesten elders in de stad tegen te komen.

Er zijn ook groepjes jongens uit Zuidoost die niet naar het centrum van Amsterdam gaan om daar te stappen, maar het als een anoniem gebied zien om geld te maken. Hun hoesels in telefoons, kleding, scooters en drugs zetten ze hier voort.

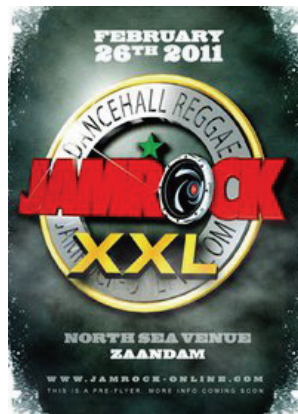
Populaire uitgaansgelegenheden in Amsterdam Centrum zijn de Brasil Bar, de Melkweg en Paradiso (reggaeconcerten en feesten zoals Jamrock). Geliefd onder jongeren en jongvolwassenen uit Zuidoost zijn ook The Powerzone (aan de rand van Zuidoost) en The Sand (West). Het is de laatste jaren een trend om voormalige r&b sterren naar Ne-

derland te halen voor een concert. Artiesten als En Vogue en Keith Sweat, die tien jaar geleden op elke discman werden beluisterd, zijn voor de dertigers van nu jeugdidolen.

Urban en etnofeesten

Ons eigen onderzoek naar het stapgedrag van jonge Amsterdammers, laat zien dat er sinds 2005 duidelijk sprake is van een groeiende aanwas van 'zwarte' jongeren in het Amsterdamse nachtleven. Urban, dat onder uitgaanders en feestpromotors een verzamelterm is voor 'zwarte' muziekstromingen, wordt mateloos populair op de dansvloer.¹⁴ Jonge twintigers kiezen onder andere voor r&b feestjes, terwijl de oudere twintigers vaker willen dansen op salsa, merengue en zouk.

Wie een blik werpt op de digitale uitgaansagenda kan bijvoorbeeld in het weekend van vrijdag 12 en zaterdag 13 november 2010 kiezen uit wel twintig feesten, verspreid over Nederland.¹⁵ Ruim de helft daarvan is in de Randstad: Amsterdam (6), Rotterdam (4), Westzaan (1) en Almere (2). De feesten in Amsterdam zijn in The Powerzone en The Sand. Vier andere Amsterdamse clubs die (ook) urban draaien liggen in het centrum, namelijk Escape, Rain, Club Home en Akhnaton. (Buiten Amsterdam zijn onder Amsterdammers – en daarmee onder stappers uit Zuidoost – vooral de Hemkade (Zaandam) en Mambo (Almere) in trek bij degenen die over een auto beschikken. Sommige jonge Amsterdammers gaan ook stappen in Rotterdam).

Het volgende weekend van november 2010 zijn er urbanfeesten op andere Amsterdamse locaties (Club Air, Panama, Sugar Factory, Heineken Music Hall, ADM, Escape Lounge,

¹⁴ Nabben, Benschop & Korf (2006).

¹⁵ Naast de overall in Zuidoost verspreide flyers en posters, zijn er ook populaire informatiesites (www.bijlmerenzo.nl www.funx; www.partypeeps2000.com) die jonge mensen vaak bekijken. Naast het aanbod van cursussen en thematische gerichte informatie over bijvoorbeeld seks, huis en gezin, gezondheid, drank en drugs, geweld en kopzorgen, vrije tijd en school, werk en geld, wordt er ook veel aandacht geschonken aan uitgaan.

Club Hartje), waarvan de meeste in de binnenstad. Feestorganisaties proberen het urban aanbod uit concurrentieoverwegingen zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Edities als Sexy Bag, Latin Lovers, Passa Passa, Girls Love DJ's en Sweets vinden doorgaans eenmaal per maand plaats. Naar goed Amsterdams gebruik spreiden organisaties hun feesten over verschillende clubs.

Stappers en kenners van het nachtleven berichten over een rijke variatie aan muziekculturen en dansstijlen binnen het urbangere. Er is voor ieder wat wils: van harde hiphop tot zwoele r&b, van relaxte roots reggae tot dampende dancehall en van latin reggaeton tot groovy latinhouse. 'Urban rules' bij jongeren en jongvolwassenen uit Zuidoost. Tijdens ons onderzoek horen we dat veel jongeren uitkijken naar het populaire Passa Passa feest in The Powerzone. Volgens de aankondiging van de feestorganisatie staat de bezoekers weer een nieuw hoogtepunt te wachten onder begeleiding van de 'heetste en nieuwste dancehall en reggae riddims', verzorgd door top dj's. Dagging, de nieuwste opwindende dansstijl uit Jamaica die sterk aan schuren doet denken vanwege de seksueel expliciete bewegingen, vindt snel zijn weg naar de dansvloer. Andere feestformules zoals het 9/11 feest (Hemkade in Zaandam) mikken op verschillende dansstijlen. In één zaal wordt latin house gedraaid en in de andere twee zalen Surinaams en kabula en reggaeton en r&b. De meiden letten erg op elkaar en hullen zich vaak in dezelfde mode. De 'kabulisten' (meiden die luisteren naar kabulamuziek) lopen met Braziliaans haar, nepnagels, nepwimpers en merkkleding die via-via goedkoper is verkregen.

Behalve urban zijn ook de etnofeesten populair. Surinaamse kawina- en kasekobandjes worden vaak ingehuurd voor kleine zaaltjes en thuisfeestjes. Kabulamuziek heeft wat aan populariteit ingeboet. Volgens insiders is er een gebrek aan geschikte locaties in Zuidoost. Er wordt ook een strenger beleid gevoerd en de zaalverhuur is voor organisatoren te duur om een winstgevend feest te organiseren.

Daarentegen is de reggaecultuur weer springlevend. Na het icoon Bob Marley is een nieuwe generatie reggaeartiesten opgestaan. Het genre kent, net als elders in Amsterdam en in Rotterdam, een groeiende groep aanhangers. De muziek van Jah Cure, Richie Spice en Turbulence wordt zowel thuis, in de auto als op festivals gedraaid om te chillen of op te dansen. Reggae betekent voor de nieuwe generatie meer dan 'stoned op de bank zitten'. Het genre is zowel bij hoog- als laagopgeleiden hot, onder jonge én oudere straat- en stapgroepen.

4 Alcohol, hasj en wiet

Woensdagavond, 19 februari 2011. De metro vanaf Centraal Station richting Gein is propvol met voetbalfans op weg naar de Arena. Vanavond Ajax-Feijenoord. Tegen de metrodeur hangt een Surinaamse jongen van rond de twintig. Scherpe haarlijn, net van de kapper, goed in de merkkleding en iPhone paraat. Achter zijn oor met glinsterend briljantje prijkt duidelijk zichtbaar een met vakmanschap gedraaid jointje. In niets lijkt hij op een probleemjongere, had zo in de collegezaal kunnen zitten. Toch koketteert hij met z'n joint. En dat tussen al die Ajax-fans met hun blikjes bier in de hand.

Hoe populair zijn alcohol en cannabis onder jongeren en jongvolwassenen in Zuidoost? Drinken ze vooral op buurtfeesten en in het uitgaansleven of doen ze het ook op straat? Geven ze de voorkeur aan bier of aan sterke drank? En hoe zit het met cannabis? Is er sprake van een echte blowcultuur en heeft die dan te maken met bepaalde muziekstijlen? Blowen met vrienden en samen luisteren naar muziek kan een onderlinge band scheppen, maar het kan ook ontaarden in lethargie. Zeker als de grenzen tussen school of werk en vrije tijd vervagen. In hoeverre lukt het blowende jongeren en jongvolwassenen in Zuidoost om hun cannabisgebruik binnen de perken te houden?

Alcohol

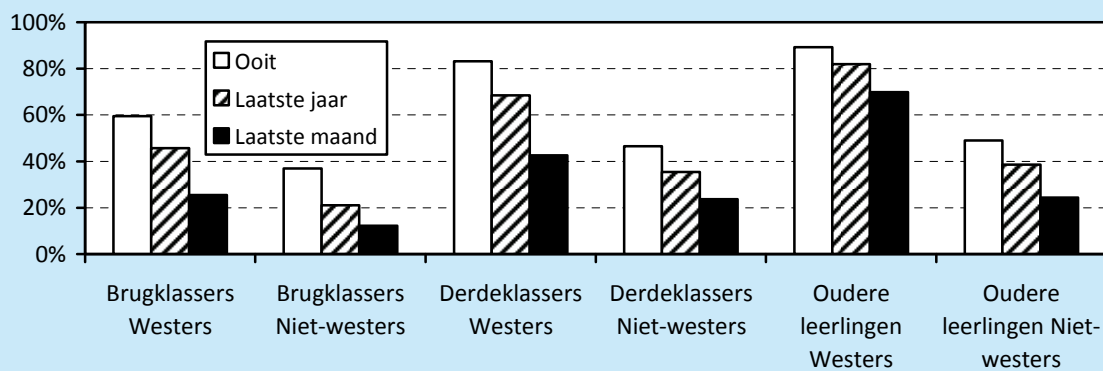
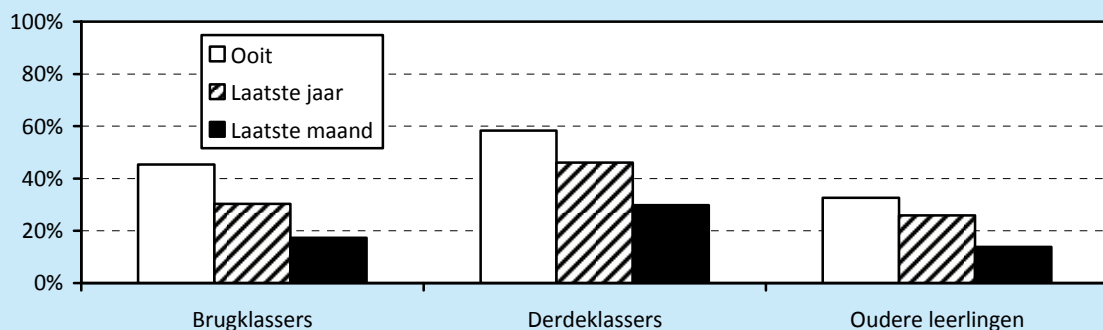
De professionals die we hebben geïnterviewd, zien in Zuidoost zelden dronken jongeren over straat slenteren. Of de alcoholverboden in bepaalde buurten hierbij een rol spelen, durven ze niet te zeggen. De verboden zijn vooral in het leven geroepen vanwege oudere alcoholisten en daklozen. Dat neemt niet weg dat de politie ook wel eens recalcitrante jongeren aanspreekt die in het openbaar opzichtig een biertje drinken. Volgens sommige professionals is alcohol vooral een 'witte' problematiek. Maar informanten die dichterbij de leefwereld van jongeren in hun vrije tijd staan, brengen hierin nuance aan. Bij de jongste groepen (12-16 jaar) komt frequent alcoholgebruik sporadisch voor. Deze leeftijdsgroep maakt vaak voor het eerst kennis met alcohol in huiselijke kring, thuis of bij ooms en tantes. Op deze leeftijd mogen zij nog geen alcohol kopen en zelf alcohol aanschaffen komt binnen deze leeftijdsgroep in Zuidoost ook daadwerkelijk weinig voor. De groep 16-18 jarigen experimenteert al meer met bier en sterke drank. Tijdens sommige gelegenheden, bijvoorbeeld op flatfeesten, wordt fors gedronken. Een activiteitenbegeleider kent jongensgroepen en twintigers die praktisch elke dag drinken. Doordeeweeks meestal bier en in het weekend vooral whisky, vaak gemengd met Red Bull. De

straathoekwerker zegt dat biertjes overdag bij groepjes jonge rondhangers populair zijn. Met een groot blik van 40 eurocent uit de supermarkt heb je al een flinke slok in handen. Sommigen wikkelen een zakje om het bierblik of verplaatsen zich naar luwe zones, waar ze minder in het vizier staan.

Over de hele breedte beschouwd wordt in hangroepen wel alcohol genuttigd maar doorgaans matig. Opvallend is dat verschillende geïnterviewden een toenemend drankgebruik bij meisjes zien op flatfeesten, in het uitgaansleven en op informele plekken in de buurt. Alsof ze een inhaalslag aan het maken zijn. Jonge vrouwen overtroeven soms zelfs jonge mannen in hun alcoholconsumptie.

Alcoholgebruik onder Amsterdamse scholieren in het voortgezet onderwijs

In 2007 hielden we een enquête onder een representatieve steekproef van scholieren in het voortgezet onderwijs in Amsterdam.¹⁶ Bij de brugklassers (eerste en tweede leerjaar, gemiddeld 13.6 jaar) hadden leerlingen met een westerse achtergrond (inclusief autochtonen) het laatste jaar en de laatste maand ongeveer twee keer zo vaak alcohol gedronken dan leerlingen met een niet-westerse achtergrond. Hetzelfde geldt voor de derdeklassers (gemiddeld 15.3 jaar) en bij de oudere leerlingen (voorlaatste klas, gemiddeld 15.9 jaar) is het verschil voor drinken in de laatste maand nog groter.

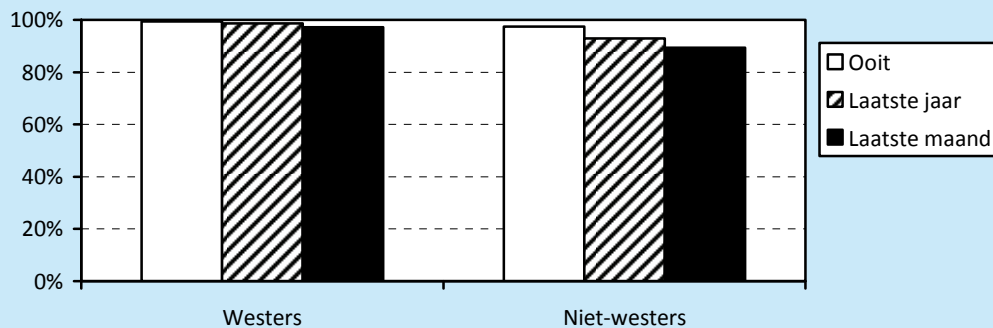
¹⁶ Nabben, Benschop & Korf (2008).

Het overheersende beeld is dat ‘zwarte’ jongeren beducht zijn voor (zichtbare) dronkenschap in de buurt. Maar degenen die het uitgaansleven en de feestcultuur beter kennen, zien dat er in stapgroepen soms wel degelijk fors wordt gedronken. De code voor zowel jongens als meiden is dat je best wel eens zat mag zijn, maar je niet mag misdragen. Toch ziet een ter zake kundige stapper wel probleemjongens uit de buurt die tijdens het uitgaan meer drinken en blowen dan andere leeftijdsgenoten. “Als wij op het punt staan om te stoppen, doen zij er juist nog een tikje bij.”

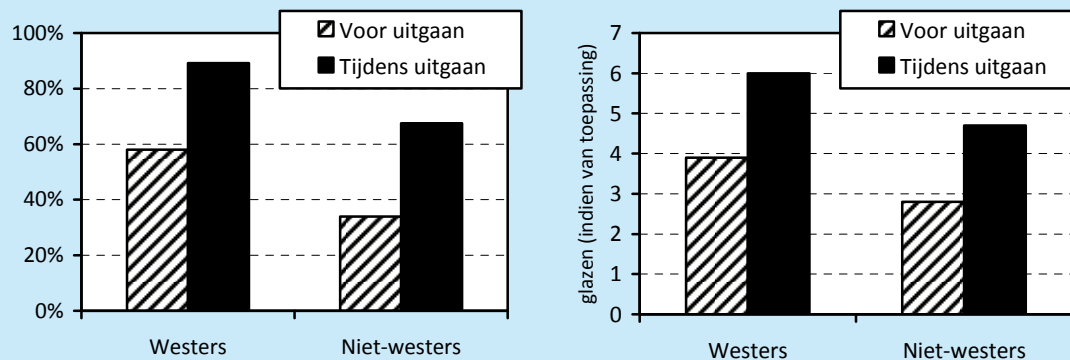
‘Zwarte’ jongeren en jongvolwassenen in het uitgaansleven drinken beduidend meer alcohol, maar doorgaans minder dan veel ‘witte’ leeftijdsgenoten tijdens het stappen.

Alcoholgebruik onder clubbezoekers in Amsterdam

In 2008 hielden we een enquête onder een steekproef van 646 clubbezoekers in Amsterdam.¹⁷ De gemiddelde leeftijd was 24.9 jaar; 82.1% had een westerse (inclusief autochtone) en 17.9% een niet-westerse achtergrond. In beide etnische groepen had de overgrote meerderheid ervaring met alcohol, maar de westerse clubbezoekers hadden nog vaker het laatste jaar en de laatste maand alcohol gedronken.

In de nacht dat de enquête werd gehouden, dronken minder niet-westerse dan westerse clubbezoekers alcohol. Als ze wel alcohol dronken, dan was het aantal glazen minder bij de niet-westerse clubbezoekers, zowel vóór (‘indrinken’) als tijdens het uitgaan.

¹⁷ Benschop, Nabben & Korf (2009).

Als jongeren en jongvolwassenen uit Zuidoost tijdens het uitgaan alcohol drinken, vertonen ze een opvallende voorkeur voor bepaalde merken. Of we nou stappers, feestorganisatoren of portiers spreken, Hennessy, Goldstrike en Johnny Walker Red & Black label worden genoemd in elk rijtje van bij jongens en jonge mannen favoriete sterke dranken. Jongeren willen nog wel eens het drinkgedrag en merkenliefde van hun zwarte idolen imiteren. Wat een joint is voor Snoop Dogg, is Hennessy cognac voor rapper Tupac. Pat-sers pronken graag met champagne, liefst Cristal, hét luxe merk van Amerikaanse rappers. Zoete en likeurachtige alcoholdrankjes en mixen zijn vooral populair bij vrouwen op urbanfeesten. Ten slotte wijzen sommigen op de combinatie van sterke drank en joints, die jongeren soms acuut in de problemen kan brengen. Deze combinatie verhoogt de kans op een ‘wegtrekker’ of zoals een stapper zegt: “Van een jonco met sterk kan je goed hé (= high) van worden!”

Cannabisverkoop

Telde Amsterdam in 1980 naar schatting 20 verkooppunten, in 1984 was het aantal coffeeshops fors gegroeid naar ongeveer 300.¹⁸ Die groei zette verder door, maar daarna volgde een daling en tegenwoordig zijn er nog ruim 200 coffeeshops in Amsterdam.

Door de aanwas van coffeeshops in de jaren tachtig hoefden Amsterdamse blowers en toeristen niet meer per se op straat te kopen. Gevolg was dat de straatverkopers van softdrugs uit Zuidoost hun afzetmarkt in de binnenstad kwijtraakten. Hierop anticiperend droomden Surinaamse straatdealers om het ‘hosselen’ op straat te veranderen in een ‘baan’ als ‘huisdealer’ in een soosruimte of jongerencentrum. Een zelfstandige baan in de schemerzone van de informele economie zagen ze als oplossing voor hun forse inkomstenderving. Volgens antropoloog Livio Sansone lukte het slechts enkele van deze straatdealers om een plek te veroveren in het coffeeshopwezen of een eigen kapitaal op te bouwen en een coffeeshop te starten.¹⁹ Hij weet dit falen aan onder andere de commercialisering en professionalisering van de markt waardoor de straathandelaren werden weggeselecteerd. Als specifieke factoren noemde hij: (1) gebrek aan startkapitaal of behulpzame sponsors die wilden voorschieten; (2) gebrek aan directe connecties om voordelig in te kopen of een ruimte te vinden; en (3) gebrek aan handelservaring.

De komst van informele verkooppunten

De groei van het aantal coffeeshops ging voorbij aan Zuidoost. Althans het type zoals in de rest van de stad. De bebouwde omgeving was niet zo geschikt voor dergelijke bedrijf-

---

¹⁸ Jansen (1989).

¹⁹ Sansone (1992).

jes en ook het stadsdeel en de politie stelden geen prijs op de vestiging van coffeeshops. Het leefklimaat van de inwoners werd door openlijke handel in harddrugs en groepen harddrugsverslaafden al genoeg belast. Een van de spaarzame officieuze coffeeshops die in Zuidoost een poos door 'witte' jongeren werd gerund, en door de politie oogluikend werd toegestaan, trok voornamelijk Surinaamse jongeren die illegale Creoolse cafés en dergelijke 'onfris' en louche vonden.²⁰ Mede door het moeilijke investeringsklimaat ontstonden als alternatief kleine informele netwerken die zich op de distributie en verkoop van cannabis hebben toegelegd. Zo bezochten we zelf begin jaren negentig, in de hoogtijdagen van de straatscene van harddrugs, enkele huiskamers (in de G en F buurt) waar cannabis werd verkocht en gebruikt. Op zoek naar deze huisadressen, kruisten we niet zelden het pad van rondhangende groepjes junks en dealers in en rond de flats.²¹ Een 'huiskamer' was meestal een vrij kaal vertrek ergens in een flatgalerij, met een paar banken, foto's van reggaeartiesten aan de muur en een tafel waar blowers zaten te dammen en te kaarten. De groep was een mix van jong en oud. Er kwamen scholieren, schoolverlaters, spijbelaars en oudere buurtbewoners.

De huidige blowcultuur in Zuidoost

Volgens een vrij recente internetenquête onder jongeren (12-17 jaar) in Zuidoost had 6% in de afgelopen maand geblowd. Dit percentage was het hoogst in Nellestein (12%), gevolgd door Holendrecht, Reigersbos en Gein (10%). Bij de jongvolwassenen (18-27 jaar) was het softdrugsgebruik in de afgelopen maand iets hoger (14%).²²

Hoe komen jongeren en jongvolwassenen uit Zuidoost aan cannabis? Bezoeken ze, net als begin jaren negentig, informele verkooppunten in het stadsdeel of gaan ze liever naar coffeeshops elders in de stad?

De geïnterviewde professionals reageren verdeeld op deze vraag. De buurtregisseur zegt hier weinig zicht op te hebben. Er wordt bij het fouilleren van jongeren wel met enige regelmaat cannabis aangetroffen, maar het middel heeft weinig prioriteit. Kleine hoeveelheden worden vaak teruggegeven. Op productieniveau weet de politie te melden dat er soms een wietplantage wordt ontmanteld in Zuidoost. Opvallend hierbij is dat thuishouder het vooral gemunt lijken te hebben op het luxe laagbouwgedeelte. Hier worden kamers ingericht voor de verbouw van wiet. De politie vermoedt dat gebruikers vooral in andere stadsdelen hun hasj of wiet aanschaffen. De professionals van het jongerenwerk, de ambulante hulpverlening en Streetcornerwork zeggen echter dat veel

---

²⁰ Sansone (1992).

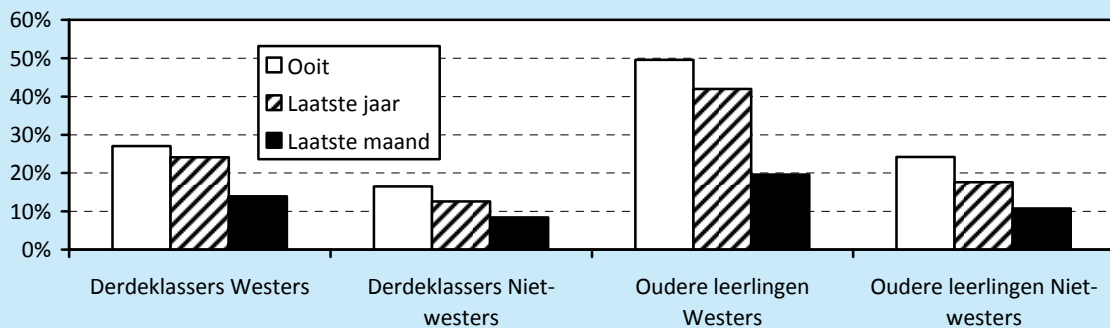
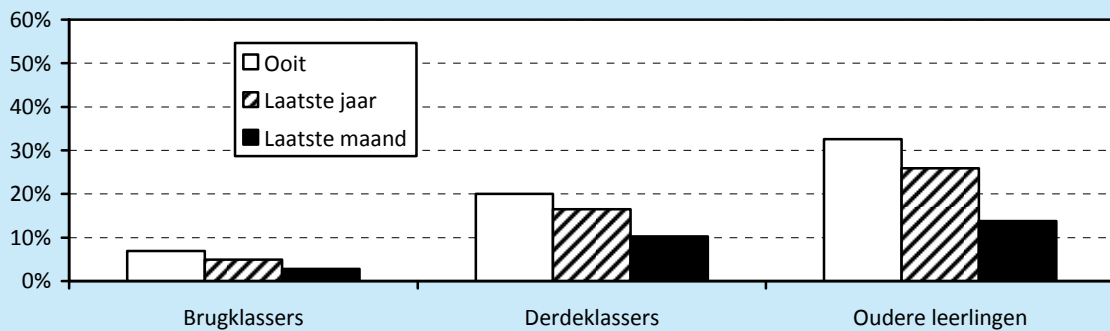
²¹ Nabben, Korf & Lamur (1993).

²² Roorda & Terpstra (2010).

cannabisgebruikers ook in Zuidoost adresjes weten. Daarvoor hoeven ze niet per se de buurt uit. Hoewel? De activiteitenbegeleider ziet geregeld dat groepjes jongeren tegen 17.00-18.00 uur met de metro naar Amsterdam Oost en het Centrum vertrekken om wiet en hasj te roken en te halen.²³ Tegen 22.00 uur komen ze weer stoned terug. Daarnaast zijn er ook enkele actieve ‘wietlijnen’ in Zuidoost die aan huis bezorgen. De Surinamers en Antillianen die zich hiermee bezighouden, verhandelen vooral wiet. Marokkanen uit andere stadsdelen hebben een groter aandeel in de hasjverkoop en zijn zich de laatste jaren actiever gaan toeleggen op Zuidoost. De trend is namelijk dat het hasjgebruik opkomt en ondermeer symbool zou staan voor goede kwaliteit, terwijl met wiet meer ‘gerotzoid’ zou worden.

Cannabisgebruik onder Amsterdamse scholieren in het voortgezet onderwijs

In onze schoolenquête van 2007 was er bij de brugklassers (eerste en tweede leerjaar) geen verschil in cannabisgebruik tussen westerse en niet-westerse leerlingen. Van de derdeklassers hadden westerse leerlingen anderhalf keer zo vaak ooit wel eens cannabis gebruikt en twee keer zo vaak het laatste jaar als niet-westerse leerlingen. En van de oudere leerlingen (voorlaatste klas) hadden westerse leerlingen twee keer zo vaak ooit wel eens cannabis gebruikt, tweeënhalf keer zo vaak het laatste jaar en twee keer zo vaak de laatste maand als niet-westerse.²⁴

²³ Dat wordt bevestigd door onderzoek onder coffeeshopbezoekers in Amsterdam Oost (Korf & Liebrechts, 2010).

²⁴ Nabben, Benschop & Korf (2008).

Blowen: plezier en probleem

In een kleinschalig onderzoek door twee van onze studenten in twee populaire jongerencentra in Zuidoost, zei de helft van de bezoekers (overwegend Surinaams, 16-23 jaar) wel eens cannabis te hebben gebruikt. De zorgcoördinator van het ROC Op Maat schat dat ongeveer de helft van de leerlingen waar hij mee te maken krijgt een gelegenhedsblower is en dat 10% dagelijks blowt, waarvan een kleine groep 's ochtends voor schooltijd al begint. Er zijn meer meiden gaan blowen. Een hulpverleenster van Spirit zegt dat tweederde van de jonge cliënten geregeld blowt, waarvan een kleine groep elke dag.

Gevraagd naar de motieven van cannabisgebruik, noemen professionals zowel plezier als problemen. Enerzijds zien gebruikers volgens hen blowen als ontspanning (wiet is vooral bij hen populair). Het geldt als een relaxte sociale activiteit die jongeren bindt met anderen. In een schoolsetting zou het roken van een joint volgens leerlingen met ADHD juist tot meer concentratie leiden. Afhankelijk van de seizoenen wordt er meer of minder buiten op straat, in het park, de speeltuin, op feestjes, thuis, in het zwembad of in een 'huiskamer' geblowd. Professionals die de blowcultuur in Zuidoost goed kennen, zeggen dat een groot deel gelegenhedsgebruiker is. Blowen is vaak ook bij de niet-blowers sociaal geaccepteerd. Dat geldt vooral voor meiden en jonge vrouwen die zelden of niet blowen maar wel met jongens en jonge mannen van dezelfde leeftijd optrekken die dat wel doen.

Blowen maakt ook deel uit van jongerenculturen met wortels in populaire muziekgenres als hiphop, reggae, reggaeton en rap. De 'zegeningen' van marihuana worden soms bezongen in woord, beeld en gebaar. Binnen de reggaecultuur zou blowen je dichterbij 'Jah' brengen. Harddrugs daarentegen zijn 'not done' en worden sterk afgekeurd. De cultivering van blowen geschiedt vaak door middel van kleding zoals een freaky T-shirt, muts of tas, muziek of een coole uitstraling. Bekende artiesten steken niet onder stoelen of banken dat ze muziek maken of optreden onder invloed van cannabis om 'de creativiteit te laten flowen'. De roes zien sommigen als een perfecte vorm van ontspanning, om voor even alle beslommeringen en dagelijkse stress van je af te laten glijden en zorgeloos te zijn. Het samen met vrienden tijdelijk weg kunnen dromen op muziek, tijdens het film kijken of zomaar ergens in de buurt of het park. Een activiteitenbegeleider over de blowcultuur in zijn groep:

"De groep die ik ken (Surinaamse en Antilliaanse jongeren van 18-30 jaar) rookt overal, dagelijks en in het weekend nog meer. Ze roken in groepsverband, maar ook vaak alleen. Ze halen het in de stad bij een vaste coffeeshop, maar ook bij thuisdealers. Ze weten precies waar en bij wie je goede wiet kan halen. De grootste groep blowt uit plezier en niet om hun problemen te vergeten. Hun kennis over wiet is

minimaal. Hoewel ze van mening zullen zijn dat ze veel weten. Blowen en luisteren naar reggaemuziek is erg populair. De cannabis helpt ze in hogere sferen te komen en hun gedachten te verzetten. Ze zien cannabis dan ook niet als drugsgebruik. Het is eerder een way of life.”

De werelden van blowers en niet-blowers in Zuidoost zijn niet altijd strikt gescheiden en kunnen elkaar (deels) overlappen. Maar bij de blowers kan de grens tussen plezier en probleem diffuus zijn. Blow je onregelmatig, alleen in het weekend of gaat het blowen je dagelijks leven beheersen? Volgens verschillende professionals is vooral de leeftijdsgroep van 15-17 jaar gevoelig voor mogelijke toekomstige blowproblematiek. Juist deze periode is cruciaal voor jongeren in het onderwijs. Wie het dan laat afweten, verliest jaren en mist de noodzakelijke aansluiting op vervolgtrajecten. Wie werkt en/of een gezin heeft, bouwt het blowen vaak af of stopt er zelfs mee.

Een fenomeen dat de zorgcoördinator jeugd van de politie aankaart, zijn de geënsce-neerde thuisfeestjes (in Amsterdam Oost), waar groepjes meiden soms in ongewenste situaties kunnen terechtkomen. Sommige jongens zouden misbruik maken van meisjes die te veel hebben geblowd, gedronken of andere middelen hebben genomen.

De geïnterviewde professionals spreken vooral hun zorg uit over het soms forse en regelmatige blowgedrag van jongeren die gebukt gaan onder meervoudige sociale problematiek. De zorgcoördinator van een middelbare school zegt tijdens huisbezoeken niet zelden een sterke cannabisgeur te ruiken, die afkomstig is van de opvoeder(s). Het patroon dat hij schetst is dat het verlangde ontspannen gevoel van stoned zijn op termijn kan overgaan in een lethargie. Blowen verdooft je dan, doet je zorgen tijdelijk vergeten en biedt een ‘uitweg’, maar lost je problemen niet op. Daarom vraagt deze hulpverlener aan iedereen die in een zorgtraject wordt opgenomen bijna standaard in welke mate zij blowen. De ervaring leert namelijk dat jongeren die stevig blowen hun eigen cannabisgebruik vaak niet als problematisch beoordelen. Dit terwijl cannabisgebruik in de als problematisch gedefinieerde hanggroepen nagenoeg altijd een rol speelt, ongeacht of het om Surinaamse, Dominicaanse of Arubaanse jongeren gaat.

Vaak wordt met deze jongeren pas in het traject van de hulpverlening voor het eerst kritisch over hun blowgedrag gepraat. Vrouwen en meisjes blowen zelden. Maar degenen die dat wel doen, blowen volgens een geïnterviewde hulpverlener vaak problematisch. Net als jongens vinden ze het moeilijk om te praten over de negatieve effecten. Het is volgens de straathoekwerker geen uitzondering dat een ruime meerderheid van een lastige groep (bijna) de hele dag door blowt.

“De hele dag stoned zijn mag misschien wel relaxed zijn, maar plannen worden er niet meer gemaakt. Laat staan het nakomen van afspraken. Er zijn groepjes die in het weekend willen feesten, blowen en relaxen, terwijl ze doordeweeks verzuimen van school en stage.”

Een jongerenwerker vindt het volhardende blowgedrag van sommigen zorgwekkend omdat ze niet meer zijn te sturen met voorlichting. Een extra hindernis is als deze jongeren inkomsten hebben uit de verkoop van wiet of andere drugs. Waarom zouden zij contact opnemen met het DWI als zij meer verdienen met de verkoop van cannabis?

5 Harddrugs

De opkomst van snuifcocaïne aan het begin van in de jaren tachtig in Amsterdam wordt vooral met het uitgaansleven geassocieerd. Dealers en gebruikers troffen elkaar in cafés en nieuwe discotheken in de binnenstad.²⁵ Maar gaandeweg gingen ook steeds meer heroïneverslaafden cocaïne gebruiken.²⁶ De werelden van de cocaïnesnuivers waren echter grotendeels gescheiden van die van de ‘witte’ heroïneverslaafden, die in de jaren tachtig vaak ook cocaïne gingen spuiten en Surinaamse heroïneverslaafden die een bewerkte vorm van cocaïne (tegenwoordig ‘crack’ genoemd) gingen ‘basen’ (roken).²⁷

Een sleutelpersoon herinnert zich nog levendig de soms uitbundige cocaïnefeesten in de periode dat de eerste lichte Surinaamse immigranten en ‘witte’ creatievelingen in de Bijlmer waren neergestreken. Cocaïnesmokkel en -gebruik waren voor de douane en de politie een nog vrijwel onbekend fenomeen. Dankzij fijnmazige distributienetwerken is er sinds de jaren tachtig een constante aanvoer van heroïne en cocaïne. De garantie van een afzetmarkt tijdens de drugsepidemie van de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw verklaarde voor een deel de populariteit.

Voordat we ingaan op de handel in en gebruik van harddrugs, staan we kort stil bij de bevindingen van het etnografische onderzoek van Sansone in Zuidoost in de jaren tachtig.²⁸ Hij volgde toen jarenlang een groep jonge werkloze Creoolse mannen. Daarna gaan we uitvoeriger in op de huidige situatie. Hoe verhouden de situatie van de huidige generatie harddrugsgebruikers en de tegenwoordige opvattingen over hosselen en dealen zich tot het beeld dat Sansone twee decennia geleden beschreef?

Dealen met harddrugs in de jaren tachtig

Sansone schetste twee (voor de hand liggende) typen binnen de dealcultuur: de ‘grote dealers’, vertoevend in het hogere echelon van de markt en een veel grotere groep van ‘kleine dealers’ (hosselaars) en hun loopjongens. Het verkopen van snuifcocaïne (poeiri, witti), gekookte coke (bori) en heroïne was destijds de meest populaire en lucratieve hoesel bij zijn informanten. De hoeselaar, voornamelijk actief op straat, viel het meeste op. Sansone concludeerde dat bij de meeste drugshoeselaars en loopjongens sprake was

---

²⁵ Nabben (2010).

²⁶ Korf (1995).

²⁷ Nabben & Korf (1999).

²⁸ Sansone (1992).

van een 'gedwongen' keuze. Ze waren laaggeschoold, hadden een semi-crimineel (te-huis)verleden en waren niet in staat een baan te vinden, laat staan te behouden. Een kleine groep 'vlotte' jongens was meer belust op een snelle carrière dan dat ze kozen voor het (trage) reguliere school- of werktraject. Mede vanuit etnische trots vertelden de jongens dat hosselen minder geestdodend was dan het verrichten van ongeschoolde arbeid. Bovendien werkte hun relatief hoge consumptiepatroon, zoals dure kleding, 'verslavend'. De verleiding van het hosselen leek bij deze groep meer een eigen keuze, omdat ze genoten van hun hedonistische leefstijl, de vele sociale contacten en 'hoge' status bij vrienden en 'partners in crime'. Niet onbelangrijk voor deze jonge mannen was dat het pronken met geld en een succesvol imago haast automatisch meisjes aantrok.

Een hoge standaard van leven en luxe paste in de klassieke presentatie van de geslaagde hosselaar. In de schaduw van de hoogbouw schitterde zijn aura succes, geteeld door statussymbolen als goud en dure kleding. Snorren voor business van hot naar her om contacten warm te houden met klanten (in de buurt en elders) en in het uitgaansleven bepaalden zijn dagbesteding. De ideale ruimte van de hosselaar was een vrij gebied waar hij zonder al te veel inspanning zonder een (crimineel) vak echt te hoeven beheersen, niet gestoord door politie en concurrentie van andere (etnische) groepen, illegaal kon opereren. De hosselaar had geen baat bij te veel regels.

Hoewel de groep succesrijken destijds aanzienlijk kleiner was dan de groep sappelaars, bepaalden ze wel vaak de toon in het debat en de beeldvorming over snelle leefstijl en winstgevende dealactiviteiten. De loopjongen droomde ervan om een kleine dealer te worden. Hoe hoger in de hiërarchie, hoe meer winst, hoe minder risico's. Maar dit gekoesterde verlangen bleek voor velen niet realistisch. Voor straathosselaars was het, gezien de betrekkelijk platte 'buurtdemocratie' en de blijvende vraag naar drugs, vrij eenvoudig om een kleine afzetmarkt te verwerven. Nadeel was de concurrentie tussen dealende groepjes. Een tekort aan vakmanschap en sociaal kapitaal werkte fnuikend. Door meer druk op de markt en concurrentie werden de winstmarges voor de verkoper op het lagere niveau steeds kleiner. Promotie maken in de handel bleek daarom nog niet zo eenvoudig. Ook al werden hun sociale netwerken misschien wel uitgebreider, ze bleven vaak arm en de sociale cohesie was zwak. Uiteindelijk bleven veel hosselaars als kleine dealer of loopjongen steken op de laagste treden.

Smokkel, handel en distributie

De politie maakt uit tactische informatie en acties in de buurt op dat Zuidoost zich in het afgelopen decennium heeft ontpopt tot een belangrijk knooppunt in de (Europese) cocaïnedistributie. De plotselinge aanwas van nieuwe pakket- en ophaaldiensten in de buurt is vermoedelijk het gevolg van de stringente controle op cocaïnesmokkelaars en slikkers op Zanderij (de luchthaven in Suriname, officieel Josef Pengel International Airport) en Schiphol.²⁹ Omdat “iedereen elkaar in dit milieu dekt”, zegt de politie moeilijk greep te krijgen op onderlinge samenwerkingsverbanden en veranderende distributielijnen van en naar het stadsdeel. Een jeugdcoördinator van de politie kent jonge mannen en vrouwen (18 jaar en ouder) uit Zuidoost die wel eens bolletjes hebben gesmokkeld vanuit Suriname. Surinaamse Marons zouden traditioneel hoog in de cocaïnebusiness zitten. Door de verschuiving van internationale aanvoerlijnen hebben Afrikaanse en Ghanese netwerken een toenemend aandeel verworven in de smokkel en distributie van cocaïne. Volgens de politie wordt veel cocaïne via andere vluchten dan vanuit Suriname vanaf Schiphol naar Zuidoost doorgesluist, als tussenstation voor andere afzetmarkten.

De politie heeft de stellige overtuiging dat de schietincidenten van de laatste tijd voornamelijk terug te voeren zijn op conflicten in de drugshandel. Toenemende spanningen tussen groepen die actief zijn in de cocaïnehandel zouden hier debet aan zijn. Met name de komst van Afrikaanse distributeurs in de afgelopen jaren en hun nieuw verworven territorium in Zuidoost, heeft de boel extra op scherp gezet. De politie ziet dat Antillianen zich erin bedreven hebben om drugspartijen van Afrikanen te rippen (= stelen).

In vergelijking met de cocaïnemarkt speelt de ecstasymarkt in Zuidoost volgens sleutelpersonen een geringe rol. Van dealers horen we dat de vraag naar ecstasy in Zuidoost klein is, maar des te groter elders in Amsterdam. De geïnterviewde straathoekwerker weet dat er groepjes gebruikers zijn die ecstasypillen in Zuidoost aanschaffen. Ook gaan de geruchten dat ecstasy in omgekeerde richting via Schiphol naar het buitenland wordt gesmokkeld. Er zouden verschillende jongens uit Zuidoost met pillen onderschept zijn. De verkoop van ecstasy en sinds kort ook GHB zou voor een deel in handen zijn van een kleine groep hip geklede en goed Nederlands sprekende Afrikanen die hun weg weten in de dancescene.

---

²⁹ Een sleutelfiguur verklaart dat door de uitvoerproblemen vanuit Zanderij een deel van de cocaïne op de binnenlandse markt in Suriname wordt gedumpt voor 5 euro per gram.

Dealen in en buiten de buurt

Wanneer Zuidoost een strategisch knooppunt van de internationale cocaïnehandel is, dan zou dit ook kunnen uitstralen op de buurt. Afgezien van de oudere groep verslaafden, zijn er (vooralsnog) geen aanwijzingen voor een duidelijke verspreiding van of toename in cocaïnegebruik in het stadsdeel. Het middel vindt weinig aansluiting bij jongeren en jongvolwassenen in Zuidoost. Het feit dat veel cocaïne in Zuidoost arriveert en weer naar andere bestemmingen wordt doorgesluisd, wil echter niet zeggen dat er helemaal niets aan de strijkstok blijft hangen. De buurtregisseur zegt een groep van ongeveer twintig jonge mannen (20-30 jaar) in het vizier te hebben die handelen in snuifcoke en gekookte coke. Ze dealen zowel in als buiten het stadsdeel. Er zijn contacten met bezorgers en inkopers uit andere stadsdelen en van buiten Amsterdam. Een gram snuifcoke bedraagt tussen de 50 en 60 euro. Met de feestdagen loopt de prijs zelfs op tot 70 euro per gram. 'Bijlmercoke' zien sommigen als één van de puurste en het geniet in snuifkringen doorgaans een goede reputatie. Een reden volgens sleutelpersonen waarom het stadsdeel ook bezoekers uit omliggende gemeenten aantrekt. Door de tanende straatscene in Zuidoost zou er met de verkoop van bolletjes (crack) minder te verdienen zijn.

Stoere en coole cokedealers

Volgens de politie zijn sommige cokedealers in Zuidoost voortgesproten uit overlastgevende groepen. Handeldrijven is 'low profile' opereren. De cokedealer opereert, ondanks zijn vele sociale contacten en hechte familiebanden, vaak solitair en losstaand van een duidelijk herkenbare groep. Een informant onderscheidt 'stoere' en 'coole' dealers. Het stoere type loopt te koop met zijn business, is onvoorzichtig en praat uit bravoure zijn mond nog wel eens voorbij. Wat betreft eigen gebruik is hij opportunistisch: hij gebruikt in principe niet, maar er zijn uitzonderingen. Het coole type cultiveert zijn status, blijft 'down low' en op zijn hoede, gebruikt zelf geen cocaïne en houdt er zo nu en dan andere louche zaken (heling mobiele telefoons, fraude et cetera) op na.

Geheel in de geest van het eerdergenoemde onderzoek van Sansone nemen bijna alle jonge dealers uit Zuidoost tijdens het politieverhoor een pose aan van de trotse hoeselaar die er luxueus van kan leven. Ze bedienen verslaafden en 'recreatieve snuivers' in en buiten de buurt. Andere informanten vertellen dat hoogopgeleide 'witte' snuivers in de binnenstad vaker dan voorheen dealers uit Zuidoost bellen.

Groepjes straatdealers

Naast deze sologangers zijn er ook groepjes dealers op straatniveau die in Zuidoost op strategische locaties staan en het langskomende verkeer snel kunnen bedienen. Sommi-

ge snorders pikken ook een graantje mee door snuifcocaine te verkopen, buurtdealers te vervoeren naar het centrum en terug of in ruil voor een percentage zoekende snuivers bij dealers af te leveren. Meer cameratoezicht op straat en het volhardend uitschrijven van straatverboden, hebben er volgens de politie toe geleid dat er minder openlijk op straat gedeald wordt, maar de handel vaker in huizen en drugspannen wordt voortgezet. Volgens anderen heeft de handel zich voor een deel verspreid via de metro-route en verplaatst naar plekken in Oost.

Gebruikende en nuchtere dealers

De meeste sleutelpersonen menen dat de cocaïnedealers goed van eigen spullen af kunnen blijven. Snoepen van je eigen product wordt als een teken van zwakte gezien. Ongeacht of het 'lala' (rauwe snuifcoke) dan wel 'bori' (gekookte coke, crack) is. Informanten die de dealmores van nabij kennen, maken een onderscheid tussen Surinaamse dealers, die weinig of niet van hun eigen voorraad snoepen, en Antilliaanse en Dominicaanse dealers, die dit wel met enige regelmaat doen. "Antillianen zijn sowieso meer impulsieve gebruikers, dealer of niet. De scheiding tussen handel en gebruik is minder strikt gescheiden." Een informant vertelt over weekendkoorts bij Antillianen. "Als ze het op de heupen krijgen, willen ze de witte lading zo snel mogelijk kwijt om met de winst aan de haal te gaan op feesten in de buurt." Opvallend is dat bij verschillende informanten het cliché leeft van de 'domme Antiliaan' die van zijn eigen handelsvoorraad gebruikt en de 'slimme Surinamer' die er beter vanaf kan blijven. Een Surinaamse jongere ventileert zijn mening over harddruggebruik onder Surinaamse dealers, die grotendeels overeenkomt met wat we in andere informele gesprekken en interviews horen.

"Het gebruik van pillen, crack, cocaine en andere soorten drugs is echt not done! Blanken doen dit en die zijn gek. De dealers die ik ken verkopen wel, maar snoepen er niet van. Je kunt er verslaafd aan raken en junkie worden."

Tegelijkertijd wordt Surinaamse dealers minder handelsinstinct toegedicht. De Antilliaanse dealers daarentegen zouden het handelsmetier al in hun thuisland hebben geleerd van hun Colombiaanse en Dominicaanse contacten. In tegenstelling tot veel Surinaamse jongens, die vaak in Zuidoost zijn geboren en getogen, verblijven veel Antillianen nog niet zo lang in Nederland. Het verhaal dat sommigen hebben gehoord "dat je hier lekker op je gat kan zitten terwijl je dealt", is niet helemaal uit de lucht gegrepen. Maar de algehele mening is dat beide groepen op termijn niet echt vooruitkomen.

In het onderstaande verhaal komt Smoes (= gefingeerde naam), een Surinaamse dealer van 19 jaar aan het woord. Zijn profiel komt overeen met dat uit de verhalen die we ho-

ren van andere informanten over jonge mobiele dealers. Eén daarvan komt van een portier in het uitgaansleven, die verschillende Surinaamse jonge dealers kent die snuifcocaïne en/of crack verkopen in Oost of in de binnenstad. Deze lucratieve bijverdienste wordt vaak met vrienden op een feest bezegeld met luxe drankjes. Smoes voldoet aan het beeld van de 'overloper' die met enige regelmaat de buurt uit gaat om elders 'geld te maken'. Hij is geen domme jongen, zo blijkt tijdens het interview. Hij probeert zijn zaakjes zo goed mogelijk in de hand te houden, maar vindt wel dat hij nu op het randje zit. Groter groeien wordt al snel te illegaal. Nu verdient hij lekker en kan er prima van leven. Smoes zit ook nog op school, maar doet het niet supergoed. De enige reden waarom hij nog naar school gaat is uit respect voor zijn moeder, die hoopt dat hij zijn diploma haalt. Eerlijk gezegd gaat hij vaker niet dan wel naar school. Waarom zou hij? Hij is slim genoeg en haalt zijn toetsen. Toch? Voor zolang het duurt tenminste. Smoes heeft zijn twijfels over hoe lang hij dit dubbelleven nog volhoudt.

Proeven maar niet snuiven

Wat Smoes' moeder niet weet, is dat hij in drugs handelt. Vooral wiet en snuifcoke. Af en toe ook ecstasypillen als hij goeie kan vinden. Het liefst gaat hij lekker 'zwieren' langs plekken waar zijn vrienden rondhangen. School of geen school. Met een paar zakjes wiet op zak rondhangen met vrienden is relax. Af en toe wordt hij opgeroepen, maar vaker komen ze bij hem halen. Smoes is trots op zijn status omdat de meesten weten dat hij iets kan regelen voor ze. Zoals hasjes bijvoorbeeld. De vraag hierna nam toe toen blowers gingen klagen over takjes en troep in de wiet. Hasj is gegarandeerde kwaliteit. Hij zegt connecties met Marokkanen uit Oost te hebben. Hij heeft het druk in de aanloop naar het weekend. Door de week verkoopt hij alleen aan dagelijkse blowers. De wiet komt uit Zuidoost of via kweekpanden buiten de stad. Door de strenge controles van politie en huismeesters in de boxen en kelders is het niet meer zo eenvoudig om een plantage te runnen. De verhoogde dealactiviteiten in het weekend wisselt hij af met drankjes en eten in grand cafés in de buurt of in het centrum. De snuifclientèle zit vooral buiten het stadsdeel. Hij bluft naar eigen zeggen uit voorzorg maar een beetje, omdat hij niet suf wil worden als hij drugs bij zich draagt. Smoes koopt op twee adressen zijn snuifcocaïne in. Eentje bij een autochtoon Nederlandse dealer in West, waar hij minder per gram hoeft te betalen als hij groter inkoopt. Soms versnijdt hij de coke bij zijn moeder thuis, wat wel een hoop extra gedoe geeft. Het andere adres is een Surinaamse jongen in de Bijlmer die rechtstreeks vanaf Schiphol zijn bolletjes snuifcoke uit Suriname krijgt. De prijs ligt hier aanzienlijk lager dan bij de dealer in West, maar het nadeel is dat diens aanvoer onregelmatig is.

Coke snuiven doet Smoes niet. Een 'no go area' zegt hij resoluut. Proeven doet hij wel, om te weten of het wel coke en geen speed is bijvoorbeeld. Maar later, als we

hierop terugkomen, geeft hij na enig aandringen en met enige aarzeling toe weleens een lijntje te nemen tijdens het uitgaan. Dat is de grens, want je kunt echt in de afgrond verdwijnen als je dat vaker gaat gebruiken. Wie het waagt om in het centrum van Amsterdam te verkopen moet wel echte coke hebben want anders zijn er tig anderen die het doen. Toeristen zijn een heel ander verhaal. Dat zijn goede klanten en zie je nooit meer terug.

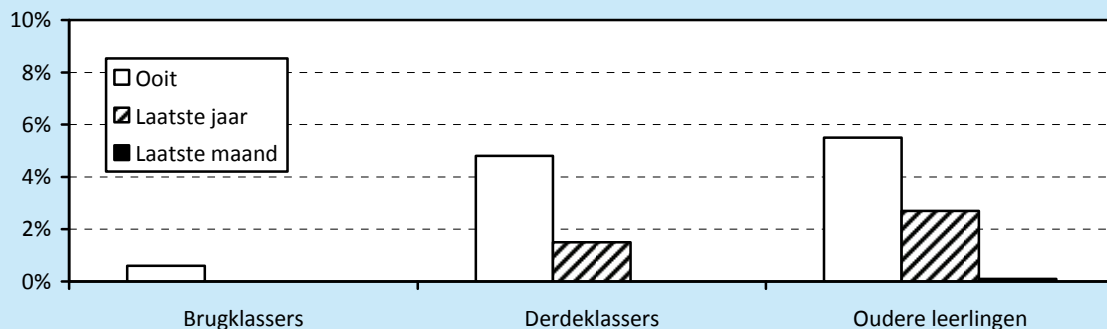
Prevalentie en gebruikers

Volgens de geïnterviewde professionals en andere informanten is bij harddrugs de scheidslijn tussen de handel en gebruik en tussen gebruikers en niet-gebruikers een stuk scherper dan bij cannabis. Jonge snuivers in de Zuidoost vormen maar een kleine groep en lopen daar ook niet echt mee te koop. Want in tegenstelling tot cannabis gelden snuifcocaïne of andere middelen als échte (hard)drugs.

Volgens de internetenquête onder jongeren van 12 tot 17 jaar in Zuidoost die we in het vorige hoofdstuk al aanhaalden, heeft 1% in de afgelopen maand harddrugs (XTC, amfetamine, cocaïne, heroïne) gebruikt. In Holendrecht en Reigersbos was dit 2%. Bij de jongvolwassenen (18-27 jaar) lag het gebruik in de afgelopen maand met 3% iets hoger.³⁰

Stimulantiagebruik onder Amsterdamse scholieren in het voortgezet onderwijs

Volgens scholierenenquête van 2007 had minder dan 1% van de brugklassers (eerste en tweede leerjaar) wel eens stimulantia (cocaïne, XTC en/of amfetamine) gebruikt. Van de derdeklassers had bijna 5% die wel eens gebruikt, maar niemand in de laatste maand. En van de oudere leerlingen (voorlaatste klas) hadden iets meer dit wel eens gedaan, inclusief 1% in de laatste maand. Er waren bij alle drie de groepen geen verschillen tussen leerlingen met een westerse (inclusief autochtone) en een niet-westerse achtergrond (maar de aantallen gebruikers waren ook heel klein).³¹

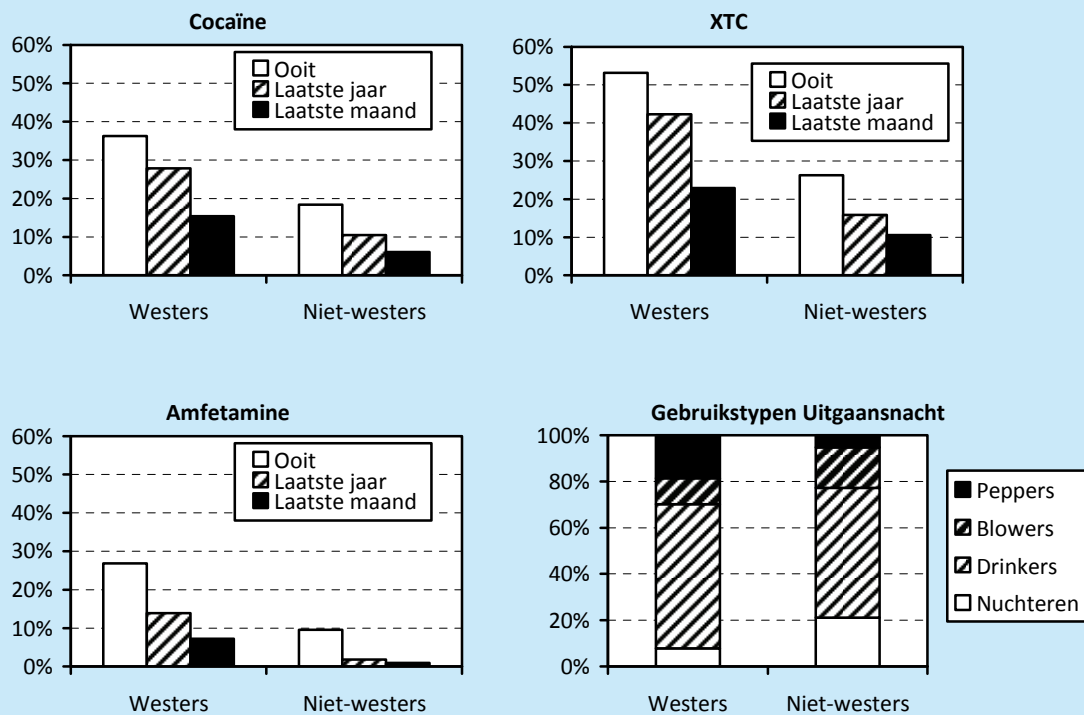
³⁰ Roorda & Terpstra (2010).

³¹ Nabben, Benschop & Korf (2008).

Een jongerenwerker zegt dat het cocaïnegebruik in Zuidoost minder hoog is dan je zou verwachten van een stadsdeel dat vaak als knooppunt van de cocaïnehandel wordt beschouwd. Cocaïne en ook andere drugs, op cannabis na, zijn volgens hem weinig populair bij Surinaamse jongeren. Onder Antillianen zou het gebruik wat vaker voorkomen. Een portier vertelt dat er ook groepjes Afrikaanse jongeren (18-20 jaar) snuiven. Maar over het algemeen heeft het gebruik van snuifcocaïne een problematisch imago en wordt het door menigeen geassocieerd met familieleden en of ouders die in de jaren tachtig en negentig verslaafd zijn geraakt.

Harddrugsgebruik onder clubbezoekers in Amsterdam

In onze enquête onder clubbezoekers van 2008 lag voor zowel cocaïne als XTC en amfetamine het gebruik onder niet-westerse clubbezoekers beduidend lager dan onder westerse. Op basis van hun middelengebruik tijdens de nacht van de enquête werden de clubbezoekers onderverdeeld in vier typen. De niet-westerse bezoekers behoorden vaker dan de westerse tot de nuchteren (geen alcohol en geen drugs), ongeveer even vaak tot de drinkers (wel alcohol, geen drugs), iets vaker tot de blowers (wel cannabis, geen andere drugs, eventueel ook alcohol) en het minst tot de peppers (harddrugs als cocaïne, XTC en amfetamine, eventueel ook alcohol en/of cannabis).³²

³² Benschop, Nabben & Korf (2009).

Sinds de eeuwwisseling komt ecstasy in Zuidoost op kleine schaal voor. Voor die tijd was ecstasy er 'non existent'. Of de Bijlmerjeugd nieuwsgieriger is geworden naar ecstasy, daarover verschillen de informanten met elkaar van mening. Er zijn sleutelpersonen, waaronder de politie en jongerenwerkers, die zeggen amper ecstasypillen tegen te komen in de buurt. Niet in de soosruimten en ook niet bij fouillering. Er wordt niet gehandeld en gebruikt omdat ecstasy geen cool middel is en zeker binnen de hiphopcultuur geen status heeft.

Andere informanten, die dichter bij de niet-problematische jongerencultuur staan, zeggen wel degelijk ecstasy te zien in feestnetwerken. Een jonge Surinaamse stapper bevestigt dat het gebruik van pillen en snuifcocaïne 'geen ding' is onder jongeren en jongvolwassenen in Zuidoost. Hoewel hij wel eens pilletjes heeft gebruikt met vrienden buiten Zuidoost, hangt hij het in zijn stadsdeel liever niet aan de grote klok. Niet dat hij bang is om nagekeken te worden, maar ze zullen hem wel anders bekijken. Want wie wat anders neemt dan cannabis wordt als snel geassocieerd met een 'prikjunk'.

Sommige groepen Surinamers en Antillianen (20-30 jaar) onderscheiden zich binnen hun sociale gemeenschap door, naast de geëigende r&b- en hiphopfeesten en concerten van bekende artiesten, ook naar andere feesten te gaan. Ze zijn doorgaans hoger opgeleid en maken meer deel uit van etnisch gemixte netwerken. Met een groep afreizen naar Mysteryland, waar ook bekende 'zwarte' dj's draaien, is een avontuur. Zeker als er ook nog ecstasy aan te pas komt. Hun verwachtingspatroon ten aanzien van ecstasy is gereserveerder dan bij 'witte' stappers. Ecstasy bezorgt je een leuke party, maar wordt door 'zwarte' stappers minder sterk gecultiveerd.

Andere informanten weten ook te melden dat kleine groepjes jongere Surinamers (16-18 jaar) in de weekenden thuisfeestjes organiseren met hardere elektronische muziek in combinatie met ecstasy. Ook amfetamine zou hier beperkt in omloop zijn. Tabletten worden fijn gemalen en door een drankje gemixt ('Bull Red'). Paddogebruik in Zuidoost komt alleen voor bij 'witte', 'rustige' jongeren.

Tot nu toe hebben we vooral gekeken in hoeverre en in welke mate jongeren en jongvolwassenen in Zuidoost drugs gebruiken en om welke drugs (inclusief alcohol) het dan gaat. Ook beschreven we achtergronden en context (waar, met wie) van het gebruik. Maar wat betekent deze kennis voor de nabije toekomst? Daarmee komen we op de tweede vraag van ons onderzoek: In hoeverre zal het drugsgebruik zich verder ontwikkelen tot een problematische verslaving? Om deze vraag te beantwoorden, kiezen we verschillende invalshoeken. Ten eerste gaan we na wat op basis van bestaande (meer algemene) theoretische inzichten en empirische kennis over de ontwikkeling van drugsgebruik gezegd kan worden. Daarna reconstrueren we aan de hand van een concrete casus in Zuidoost wat er met een eerdere generatie is gebeurd. Aansluitend vergelijken we de situatie uit eind jaren tachtig met die van nu. Ten slotte laten we deskundigen hun licht schijnen over de te verwachten ontwikkelingen in Zuidoost.

Nadat we dit hebben gedaan, is de laatste vraag: Welke aanknopingspunten bieden deze kennis, inzichten en verwachtingen voor beleid in Zuidoost? Wat zijn de consequenties voor preventie, vroegtijdig ingrijpen en bijsturen, en de verslavingszorg?

Algemene kennis toegepast op Zuidoost

Gebruik van alcohol en drugs hangt samen met etniciteit (los van de vraag in hoeverre etniciteit een verklarende factor is). Onder middelbare scholieren in Amsterdam is het gebruik van alcohol en cannabis hoger bij autochtonen en westerse allochtonen dan bij niet-westerse allochtonen.

- *Dit verkleint in het algemeen de kans op middelengebruik onder jongeren in Zuidoost.*

Middelengebruik ligt (veel) hoger bij probleemjongeren, zoals spijbelaars, vroegtijdige schoolverlaters, thuis- en dakloze jongeren en delinquente jongeren. Daarbij gaat het vooral om frequent gebruik van cannabis. Harddrugsgebruik komt wel vaker voor dan bij hun leeftijdsgenoten, maar de overgrote meerderheid heeft nog nooit harddrugs gebruikt.³³

- *Dit vergroot de kans op middelengebruik (vooral blowen) onder bepaalde groepen jongeren en jongvolwassenen uit Zuidoost.*

---

³³ Zie o.a. Korf, Benschop & Rots (2005); NDM (2010).

Dit is inderdaad het patroon dat we in Zuidoost zien. Als dergelijke jongeren, bijvoorbeeld die in straatgroepen, drugs gebruiken, dan gaat het overwegend of uitsluitend om cannabis. En onder deze gebruikers treffen we relatief veel frequente, vaak zelfs dagelijkse blowers aan. Dat geldt in het bijzonder voor de leeftijdsgroep 15-17 jaar. Soms zijn ze al eerder begonnen, maar typerend is vooral dat de spijbelaars en straatjongeren in deze leeftijdsfase vaak en veel (gaan) blowen.

Uitgaan en middelengebruik

Uitgaan vergroot de kans op (fors) alcoholgebruik en drugsgebruik. Daarbij is er een relatie met muziekstijl. 'Dance' (house, techno) is vooral populair bij 'witte' uitgaanders en in deze kringen zijn vooral ecstasy, amfetamine en cocaïne populair. 'Urban' (latin, hip-hop, rap, r&b) is vooral geliefd bij 'zwarte' uitgaanders. In deze kringen ligt het alcoholgebruik beduidend lager en voor zover drugs gebruikt worden, gaat het overwegend om wiet.³⁴ Dat is ook het beeld dat naar voren komt uit recent onderzoek onder Amsterdamse clubbezoekers (hoofdstuk 4 en 5). Daaruit blijkt dat het gebruik van alcohol, cannabis en harddrugs als cocaïne, ecstasy en amfetamine onder niet-westerse allochtone clubbezoekers lager ligt dan onder autochtone en westers allochtone clubbezoekers.

- *Dit verkleint de kans op middelengebruik onder jongeren en jongvolwassenen uit Zuidoost.*

Cannabis en problemen

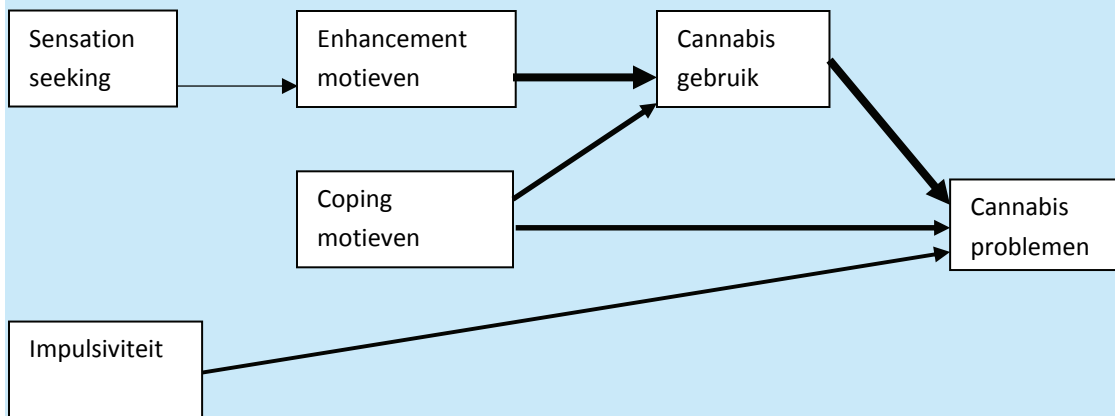
Cannabisgebruik wordt op heel uiteenlopende manieren gebruikt (van af en toe een beetje tot dagelijks meerdere joints) en heeft verschillende betekenissen. In de vakliteratuur wordt wel het onderscheid gemaakt tussen *enhancement* motieven (ter verhoging van prettige gevoelens en plezier) en *coping* motieven (om je problemen te vergeten). Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat de kans dat jongeren cannabis gaan gebruiken groter is naarmate zij een hoger niveau van *sensation seeking* hebben. Spanning zoeken is echter geen directe voorspeller van cannabisgebruik. Het voorspelt wel in lichte mate *enhancement* motieven en die vormen een directe en krachtige voorspeller van cannabisgebruik. Cannabisproblemen worden vooral, en ook direct, voorspeld door impulsiviteit en daarnaast door *coping* motieven. Deze verbanden staan vereenvoudigd weergegeven in de volgende figuur. Hoe dikker de pijlen, hoe sterker het verband.³⁵

---

³⁴ Nabben (2010); Van der Poel et al. (2010).

³⁵ Simons et al. (2005).

Voorspellers van cannabisgebruik en cannabisproblemen

Vroeg gaan blowen vergroot de kans op schizofrenie op jonge leeftijd. Wetenschappers zijn het niet eens over de vraag of cannabis ook ‘zelfstandig’ schizofrenie kan veroorzaken, dat wil zeggen: ook bij mensen die er erfelijk niet gevoelig voor zijn. Wel is er grote overeenstemming dat jongeren met schizofrenie binnen hun familie door blowen ook zelf eerder schizofreen worden, waarbij de symptomen ernstiger zijn en ook langer aanhouden.³⁶

Naast dit specifieke probleem – dat betrekking heeft op een klein deel van de gebruikers, maar wel ernstig en vaak chronisch is – gaat cannabisgebruik voor een grotere groep samen met andere psychosociale problemen. Of stevig blowen nu oorzaak of gevolg van bijvoorbeeld spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten is, frequent cannabisgebruik pakt vaak ongunstig uit voor de schoolprestaties en schoolcarrière. En zonder startkwalificatie zijn de kansen op de arbeidsmarkt kleiner.

Cannabisgebruik vergroot de kans op lethargie (lusteloosheid) en depressie. Of cannabisgebruik hier nu wel of niet de oorzaak van is, depressiviteit en lethargie worden er wel door versterkt. De persoon(lijkheid) van de gebruiker speelt hierbij een belangrijke rol. Wie blownt om problemen te vergeten, neigt tot vaker blowen en dat draagt bij tot versterking en langer aanhouden van de problemen.³⁷

³⁶ Bossong & Niesink (2010); Hall (2009); Veen et al. (2004); Smit et al. (2004).

³⁷ Witton (2008); Degenhardt et al. (2003).

Heroïne en crack

Over het geheel genomen ligt in Zuidoost een sterk taboe op het gebruik van harddrugs. In de volle breedte hanteren jongeren en jongvolwassenen een scherpe scheidslijn tussen het gebruik van cannabis en harddrugs. De stelregel is: “Alles behalve cannabis zijn echte drugs.”

Als er toch harddrugs gebruikt worden, dan gebeurt het mondjesmaat en gaat het hoofdzakelijk om ‘partydrugs’ (cocaïne, ecstasy). Gebruik van heroïne en basecoke (crack) komt ook binnen probleemgroepen zeer weinig voor. Een open vraag is hoe zich dit in de toekomst ontwikkelt. In de VS was er in de vorige eeuw om de circa 20 jaar een nieuwe generatie harddrugsverslaafden (eerst heroïne, later crack) en een belangrijke verklaring hiervoor lijkt dat een nieuwe generatie jongeren zich niet laat afschrikken door verhalen over verslaafden van de vorige generatie.³⁸ De vorige generatie is ‘te ver van hun bed’ (voor zover zij er überhaupt in hun eigen omgeving nog mee geconfronteerd worden en de verslaafden niet zijn overleden, in de gevangenis zitten, et cetera). In Nederland hebben we een dergelijke golfbeweging nog niet gezien. De groep harddrugsverslaafden wordt hier steeds ouder en er is nauwelijks nieuwe aanwas. Heroïne is al jaren op zijn retour, crack kwam er wel bij, maar wordt vooral gebruikt door mensen die al aan de heroïne waren. Een mogelijke verklaring voor het achterwege blijven van een nieuwe generatie harddrugsverslaafden is dat de zichtbaarheid van de verouderende generatie verslaafden ontmoedigend werkt op de jeugd van tegenwoordig.

- *Vooralsnog verkleint de zichtbaarheid van ‘oude junkies’ in hun eigen omgeving de kans op harddrugsverslaving bij nieuwe groepen in Zuidoost.*

Coffeeshops en drugshandel

In gebieden in Nederland zonder coffeeshops worden hasj en wiet vooral op thuisadressen, op straat et cetera verkocht of op bestelling geleverd. De kans op vermenging met harddrugs is hier groter dan bij coffeeshops.³⁹ In coffeeshops heeft de politie de laatste jaren slechts bij hoge uitzondering harddrugs aangetroffen.

In Zuidoost zijn geen coffeeshops, wel niet-gedoogde verkooppunten, maar met de metro zijn coffeeshops in het centrum ook gemakkelijk bereikbaar. Voor zover wij hebben kunnen waarnemen, staat de handel in cannabis op de niet-gedoogde verkooppunten in Zuidoost grotendeels los van de harddrugshandel.

De verkoop van ecstasy en amfetamine aan gebruikers gebeurt in Nederland, c.q. Amsterdam overwegend door autochtonen, terwijl de verkoop van cocaïne relatief vaak

---

³⁸ Musto (1987).

³⁹ Korf et al. (2005).

gebeurt door niet-westerse allochtonen. Jongeren en jonvolwassenen uit Zuidoost die harddrugs verkopen, handelen vrijwel uitsluitend in cocaïne (in poedervorm, oftewel: snuifcoke). De meeste van deze dealers snuiven zelf geen cocaïne. Sommigen verkopen ook of alleen basecoke (crack), die zij zelf doorgaans niet gebruiken. Een cruciale vraag voor de nabije toekomst is in hoeverre deze jonge dealers later alsnog gaan gebruiken en eventueel verslaafd raken.

Lessen uit een vorige straatgroep

Tot nu hebben we gekeken naar wat op grond van de vakliteratuur en onderzoeken te zeggen valt over toekomstige drugsproblemen in Zuidoost. Een andere manier om hier zicht op te krijgen, is te kijken naar wat er met een eerdere generatie probleemjongeren in Zuidoost is gebeurd. Dat doen we aan de hand van de Hoptillegroep uit de jaren negentig. Stevo was zelf lid van die groep, samen met zo'n vijftig andere jongens. Omdat hij sommigen uit de groep van toen nog regelmatig in de buurt tegenkomt, weet hij ook hoe het hen en veel van de andere kompanen sindsdien is vergaan. Ze zijn nu begin veertig. Ongeveer de helft bevindt zich nu op het rechte pad. De anderen zitten vaak nog of weer in de gevangenis en een enkeling is overleden.

In de filosofie van de Hopiboy heeft iedereen het gemaakt; óf met normaal werk óf in de criminaliteit. Degenen, waaronder hijzelf, die destijds uit de Hoptillegroep zijn gestapt, hadden daar allemaal zo hun eigen redenen voor.

“Je doet je ding en je denkt weinig te verliezen. Een plotselinge gebeurtenis zet je opeens aan het denken. Je wordt geremd door iets of iemand.”

Ingrijpende gebeurtenissen, invloed van familie en etnische verschillen

In het geval van Stevo zelf werd zijn neef doodgeschoten. Wraak wilde hij nemen. Oog om oog, tand om tand. Zijn toenmalige vrouw, zijn moeder en een tante waarschuwden hem dat hij dan echt zijn leven zou vergooien. Was het dat allemaal waard? Kwaad met kwaad vergelden? Een stomme daad! Iedereen uit zijn groep die uiteindelijk (weer) het normale pad bewandelt, heeft naar aanleiding van gebeurtenissen moeten kiezen. Doorgaan en verharden of eruit stappen voordat het echt te laat zou zijn. Stevo ziet op dit vlak verschillen tussen Antillianen en Surinamers.

“Bij Antillianen blijft je familie je familie. Ook als je junk, klaploper of moordenaar bent. Surinaamse familieleden distantiëren zich sneller als je er een puinhoop van maakt.”

Het is natuurlijk weinig wetenschappelijk om zo generaliserend over hele etnische groepen te spreken. Maar het is wel een herkenbaar beeld dat Stevo schetst, althans voor zover het gaat om criminele jongeren en hun opvoeders.⁴⁰

Als Antilliaanse drugsgebruikende en/of criminele jongeren langer de hand boven het hoofd wordt gehouden, betekent dit dat ze er langer mee door kunnen gaan, maar ook dat zij minder gauw sociaal geïsoleerd raken. Daarentegen zouden Surinaamse drugsgebruikende en/of criminele jongeren eerder door hun familie gecorrigeerd worden, maar als zij daar geen gehoor aan geven ook eerder in sociaal isolement terechtkomen.

Beruchte families: intergenerationele overdracht

Tussen de Hopiboy's uit de tijd van Stevo zaten ook jongens uit beruchte en vaak bij de politie bekende families. Stevo vertelt over een paar families die in de buurt al decennia lang voor problemen en overlast zorgen.

“Oud en jong infecteren elkaar. Ze gedragen zich respectloos, de politie staat om de haverklap voor de deur en er zijn constant ruzies met rivalen. Alsof het leven één grote bedreiging is.”

Stevo kent onder andere de jongste zoon van 7 jaar uit een familie met een criminele reputatie. Nu al gaat deze jongen uit stelen en gedraagt zich onfatsoenlijk tegenover ouderen en leerkrachten. Geen enkele school in Zuidoost wil hem nog hebben. Opgroeien in een omgeving zonder besef van normale normen en waarden en van mijn en dijn? Het is niet zo moeilijk, vindt Stevo, om je voor te stellen dat deze jongen al verloren is. Hij kent ouders die hun zonen van 13, 14 en 15 jaar met een nieuwe Blackberry zien spelen of met dure spullen thuis zien komen en niet vragen hoe de jongens daaraan komen.

Vroeger en nu

Stevo trekt parallellen met jongens die zich nu vol trots een Hopiboy noemen. De inkomsten van criminele groepsactiviteiten van de oude en huidige Hoptillegroep beslaan dezelfde gebieden: drugshandel, elektronica, kleding – en nu vooral ook high tech gadgets. Zelf is Stevo niet trots op zijn vroegere ‘heldendaden’. Meer zorgen maakt hij zich over jongens met een labiele persoonlijkheid, die zich moedwillig laten afblaffen door oudere jongens in de groep of met agressief gedrag andere groepen angst willen aanjagen. Zijn intuïtie zegt hem dat zulke jongeren zonder sociaal vangnet van vrienden, fami-

---

⁴⁰ Vergelijk: Van San (1998).

lie of hulpverlening de meeste risico's lopen omdat in hun eigen omgeving alleen misdaad positief bekrachtigd wordt.

Aan de drugs?

Op de vraag of drugshandel onder enkele van zijn toenmalige vrienden ook tot verslaving heeft geleid, moet Stevo ontkennend antwoorden. De kans dat jongens uit zijn stoere straatgroep op termijn een criminele carrière volgen, blijkt vele malen groter dan te eindigen in een armoedig junkenbestaan. Want wie aan de drugs zit, is een loser!

Ook de nieuwe aanwas van jongens binnen dergelijke groepen krijgen van de leidersfiguren nog steeds te horen dat ze eruit liggen als ze drugs gebruiken. Hasj en wiet tellen hier overigens niet mee, want die gelden in deze kringen immers niet als echte drugs. Geld verdienen met cocaïnehandel is okay, maar je moet het niet zelf gebruiken en er al helemaal niet aan verslaafd raken.

Uit de schaduw

In zijn boek 'Schitteren in de schaduw' schetste Sansone (1992) een somber toekomstbeeld voor de laaggeschoolde Creoolse hosselaars en loopjongens in Amsterdam. Gelden zijn bevindingen uit de jaren tachtig nog steeds? Zoveel is duidelijk: ook bij de nieuwe generatie buurtjongeren in Zuidoost is sprake van hoeselcultuur en dealpraktijken.

Sansone concludeerde destijds dat veel jonge drugshosselaars tegen beter weten in een veel te rooskleurig beeld van hun toekomst hadden. Een meerderheid moest op termijn echter toegeven dat zij de droom van een succesvolle criminele leefstijl niet konden verwezenlijken. Een dergelijke spanning geldt vandaag de dag nog steeds bij gemarginaliseerde jongeren in het stadsdeel.

Er is echter ook veel veranderd en ten goede gekeerd. Verschillende professionals en bewoners verwijzen naar een kritisch omslagpunt in de eerste jaren van het nieuwe millennium. Weliswaar is er de blijvende politieke bezorgdheid over (nieuwe) zwakke migrantengroepen, maar het stadsdeel heeft ook een grootscheepse renovatie en herprofilering doorgemaakt. De oude hoogbouw werd voor een deel gesloopt en (drugs)criminaliteit en straatdealers werden met een mix van repressie en zorg aangepakt. Voor kwetsbare jongeren kwamen speciale nieuwe zorg- en opleidingstrajecten en de samenwerking tussen scholen, politie en hulpverlening werd sterk verbeterd.

Dit alles heeft ertoe bijgedragen dat probleemjongeren nu meer kansen krijgen aangeboden. De uitzichtloosheid en de symbolische overlevingstrategieën van jonge Creolen in de jaren tachtig is, als gevolg van meer vroegtijdige interventie, nu veel minder pregnant. Na een ontsporing krijgen jongeren in Zuidoost tegenwoordig handvatten aange-reikt om hun leven alsnog op orde te krijgen in plaats van verder af te zakken.

De jongens die nu harddrugs (vooral cocaïne) dealen, zijn wat betreft hun dealactiviteiten overwegend sologangers en trekken meer de buurt uit. Over het algemeen gebruiken ze zelf geen cocaïne. Maar blijft dat zo als ze doorgaan met dealen? Het is aannemelijk dat een deel wel verslaafd zal raken en met de kennis van nu lijkt dit dan vooral met Antilliaanse dealers te gebeuren. Afrikanen in Zuidoost zien we steeds meer in de cocaïnehandel, maar zelf zijn zij tot nu toe geen gebruiker.

Of probleemjongeren in Zuidoost nu wel of niet drugs dealen, geweldscriminaliteit is een serieus probleem.

Focusgroep

Aan een focusgroep, bestaande uit zeven personen die in hun werkpraktijk of beleidsmatig te maken hebben met (jongeren in) Zuidoost, zijn de belangrijkste bevindingen uit ons onderzoek gepresenteerd. Vervolgens is de deelnemers gevraagd aan de hand van enkele prikkelende stellingen commentaar te geven en suggesties te doen voor toekomstig beleid (zie Bijlage 2 voor een verslag).

Eenoudergezinnen en straatjongeren

De deelnemers herkenden vooral de eenouderproblematiek als iets dat meer speelt in Zuidoost dan in andere stadsdelen, maar over de mate waarin dit als oorzakelijke factor kan worden beschouwd van (problematisch) drugsgebruik onder jongeren wordt verschillend gedacht en er is consensus dat ook andere factoren een rol spelen. Een deelnemer aan de focusgroep benadrukt dat de problemen van en met jongeren in Zuidoost nogal eens opgeklopt worden en schrijft dat toe aan het feit dat de (straat)cultuur van jongeren door de buitenwereld wordt geïnterpreteerd op een wijze die door de jongeren zelf niet herkend wordt. Hierdoor lijkt de (straat)jeugd onwilliger dan feitelijk het geval is. Tegelijkertijd wordt onderkend dat klachten van jongeren over te weinig aanbod van activiteiten, waaraan zij behoefte zeggen te hebben, op gespannen voet staan met hun eigen motivatie en discipline om van de wel beschikbare mogelijkheden in het stadsdeel gebruik te maken: “Het geld voor kickbokslessen is wel afgenomen, maar er is nog steeds genoeg te doen!”

Alcohol en cannabis

Dat alcoholgebruik en etniciteit samenhangen, is duidelijk te zien in Zuidoost. Volgens de focusgroepdeelnemers drinken jongeren in Zuidoost over het algemeen niet veel alcohol. Er zijn weinig uitgaansgelegenheden voor jongvolwassenen in Zuidoost. Dit zou betekenen dat de kans op (fors) alcoholgebruik lager is, maar er wordt ook gedacht dat

door de economische crisis en de hoge drankprijzen jongeren eerder thuis of op straat gaan (in)drinken met goedkope(re) alcohol uit de supermarkt.

Het gebruik van alcohol en cannabis ligt wel hoog bij bijvoorbeeld de groep dak- en thuisloze jongeren. Verder wordt volgens de reclassering veel cannabis gebruikt in de groep delinquente jongens. Zelfs als is het 'maar' één joint per dag, langzaam groeit dit uit tot een serieuze verslaving. Wat betreft drugs is iedereen het erover eens dat blowen een groot probleem is of kan worden in de toekomst, bijvoorbeeld onder de straat- of hangjongeren. Deze jongeren hebben geen realistische perceptie van hun eigen blowgedrag. Ze denken vaak dat ze minder blowen dan dat ze daadwerkelijk doen.

Wat betreft beleid moet volgens verschillende deelnemers aan de focusgroep in een vroeger stadium dan nu gebeurt meer aan voorlichting en preventie worden gedaan.

Weinig harddrugs

Hoewel Zuidoost een belangrijk knooppunt is in de cocaïnehandel, komt uit de focusgroep niet het beeld van stijgend gebruik van cocaïne onder jongeren en jongvolwassenen. Waarom niet? Jongeren hebben een beeld van verslaafden (misschien familielid of wat ze op straat hebben gezien) en dat schrikt nog steeds af.

Beleid

Welke aanknopingspunten biedt het onderzoek voor beleid in Zuidoost? Op basis van ons onderzoek, de bevindingen in de focusgroep en meer algemene wetenschappelijke inzichten bespreken we een viertal thema's.

Voorlichting en preventie

Deelnemers aan de focusgroep pleiten ervoor om drugsvoorlichting en -preventie vroeger te laten beginnen. Het is echter de vraag of dit veel zoden aan de dijk zal zetten. Dit is sterk afhankelijk van de kwaliteit en bewezen effectiviteit van de gehanteerde methode. Daarnaast indiceert ons onderzoek dat het probleem met betrekking tot drugs niet zozeer is dat in Zuidoost heel vroeg met drugs – vrijwel altijd en uitsluitend cannabis – wordt begonnen. We constateerden een kantelpunt rond 15-16 jaar en dat betekent dat voorlichting en preventie op school zich juist vooral zou moeten concentreren op de derde klassen van het voortgezet onderwijs.

De rol van ouders

Vaak worden eenoudergezinnen als risicofactor genoemd, maar dat is veel te generiek, want er zijn heel veel van zulke gezinnen in Zuidoost en daar is het echt lang niet altijd mis. De kunst is dus om kaf van koren te scheiden. Interessant in dit verband zijn de be-

vindingen van onderzoek in Surinaamse volkswijken in Paramaribo, waaruit blijkt dat kinderen binnen vergelijkbare gezinnen sterk kunnen verschillen in veerkracht.⁴¹

Het is aan te bevelen het beleid vooral te concentreren op de gezinnen – vaak, maar niet altijd met alleenstaande ouders – waar jongeren in de problemen (dreigen) te raken, respectievelijk problemen (dreigen te) veroorzaken. Op basis van wetenschappelijk onderzoek is steeds beter bekend welke aanpak hier wel en welke niet werkt. Complicatie is wel dat de meest succesvolle gezinsgerichte methoden duur zijn.

Tijdig ingrijpen op crimineel en/of overlastgevend gedrag

Overlastgevend en crimineel gedrag kan samengaan met drugsgebruik, in het bijzonder blowen op straat. Er zijn in ons onderzoek echter weinig aanwijzingen gevonden voor een oorzakelijk verband tussen drugs en criminaliteit bij jongeren in Zuidoost. Eerder opmerkelijk is dat harddrugs nauwelijks gebruikt worden – ook al zijn er wel jongeren die bijvoorbeeld cocaïne dealen.

Meer dan in andere stadsdelen manifesteert in Zuidoost cannabisgebruik – en in mindere mate kleinschalige cannabisverkoop – zich in de openbare ruimte. De overlast die hiervan ervaren wordt, zou aanmerkelijk kunnen verminderen door het toelaten van één of meer coffeeshops.

Met betrekking tot tijdig ingrijpen op crimineel en/of overlastgevend gedrag lijkt naast voldoende aanbod aan zinvolle en bij de behoeften van jongeren aansluitende vrijetijdsactiviteiten (inclusief sport) en repressieve maatregelen, de tijdige terugkeer naar school (via tweedekans projecten ROC) een belangrijk instrument om een (dreigende) criminele carrière te voorkomen.

Zorgstructuren voor verslaafden

Van de bestaande en snel verouderende populatie harddrugsverslaafden gaat een ontmoedigende werking uit op (beginnend) harddrugsgebruik onder jongeren. Met de kennis van nu is aannemelijk dat zich bij de nieuwe generatie in veel mindere mate harddrugsverslaving zal gaan manifesteren. Voor de bestaande verslaafdenpopulatie zullen zorgstructuren naar verwachting steeds meer het karakter krijgen van bejaardenzorg en -verpleging. Wat betreft de nieuwe generatie is te verwachten dat de verslavingszorg vooral te maken krijgt met problemen in verband met cannabis en alcohol.

---

⁴¹ Waalring (2009).

Bijlage 1   Topiclijst sleutelpersonen Zuidoost

Beantwoording kernvraag stadsdeel na profielschets van jongerengroepen: “In hoeverre zal het drugsgebruik zich verder gaan ontwikkelen tot problematisch gebruik c.q. verslaving?”

Algemene informatie

- Kern variabelen (leeftijd, etniciteit, m/v)
- Organisatie (functieomschrijving en kernwerkzaamheden)
- Samenwerking met andere organisaties (m.b.t. drugsproblematiek)
- Rapportages (m.b.t. drugsproblematiek)

Afbakening (accent op jong/jongvolwassen 12-30 jaar in Zuidoost: MAX 3 GROEPEN)

- Profielschets van groep(en) >>> werk uit per groep
  - Kernprofiel (gebruik steekwoorden bij omschrijving groep)
  - Variabelen (groeps grootte, leeftijdsvariatie, etniciteit(en), geslacht)
  - Opleiding/Inkomen (school, baan(tje), werkloos en toekomstperspectief)
  - Mobiliteit (buurt(en) in Zuidoost en/of ook daarbuiten)
  - Hosselcultuur (politiecontacten, klusjes, dealen, etc.?)

Vrije tijdsbesteding

- Typering van groep(en) >>>> werk uit per groep
  - Waar vrije tijdsbesteding (buurt(en) in Zuidoost) en/of ook daarbuiten)
  - Buurtlocatie(s) (jongerencentra; soos; sportschool; studio's etc.)
  - (Privé) feesten in Zuidoost (Kabula, Latin, R&B, Hip hop etc.)
  - Uitgaanslocaties (clubs, cafés, disco's, party's)
  - Rolmodellen (artiesten, acteurs, muzikanten etc.)
  - Nieuwe rages (modemerken, dansstijlen, uitgaan, feesten, etc.)

Drugsgebruik

- Beleving en betekenisgeving middelengebruik >>>> werk uit per groep
  - Alcoholconsumptie (waar, met wie, frequentie en welke status/merk)
  - Cannabis (waar blowen, met wie, frequentie en welke soorten)
    - Participatie (meerderheid, minderheid of individuen)

- Verkrijgbaarheid (coffeeshop / thuis / straat / in of buiten Z-O)
- Perceptie (motieven gebruik en positieve / negatieve effecten)
- Activiteiten (plezier of problematisch)
- Beeldvorming en status (imago: cool/etnisch – winners / losers)
- Handel en dealpraktijk (intern of extern)
- Diffusie (dichtbij of veraf t.o.v. blowcultuur)
- Andere middelen (waar, met wie en frequentie)
  - Participatie (meerderheid, minderheid of individuen)
  - Verkrijgbaarheid (coffeeshop / thuis / straat / in of buiten Z-O)
  - Perceptie (motieven gebruik en positieve / negatieve effecten)
  - Activiteiten (plezier of problematisch)
  - Beeldvorming en status (imago: cool/etnisch - winners/losers)
  - Handel en dealpraktijk (intern of extern)
  - Diffusie (dichtbij of veraf t.o.v. blowcultuur)

Drugs overlast en geweld

- Bij specifieke groepen? >>>> meer algemeen
  - Illegale (straat) cultuur en gebruikersproblematiek
  - Gezinsproblematiek

Signalen of duidelijke trends

- Ten aanzien van (recreatief) drugsgebruik, handel of overlast
  - Verspreiding van middelen (traag, snel of stabiel)
  - Nieuwe (kwetsbare) groepen
  - Voorlichting (adequaat of passief)
  - Toekomstige problematiek?

Bijlage 2 Focusgroep

In mei 2011 is een focusgroep georganiseerd. Het stadsdeel Zuidoost heeft de focusgroep in overleg met de onderzoekers samengesteld. Onder de genodigden bevonden zich personeel van een middelbare school, het stadsdeel Zuidoost, de politie, Jellinek, GGD, HvO Querido (dak- en thuislozen) en Inforsa (reclassering). Helaas waren niet al deze personen aanwezig. Uiteindelijk is de focusgroep gehouden met zeven personen: twee veiligheidscoördinatoren van het stadsdeel Zuidoost, twee afgevaardigden van HvO Querido, één persoon van Inforsa en twee dames van het Meldpunt Zorg & Overlast. Spijtig was de afwezigheid van de politie en middelbare school. Juist vanuit deze hoek hadden we graag het één en ander willen horen.

De deelnemers is een aantal stellingen voorgelegd over jongeren in Zuidoost, vrije tijd en uitgaan, alcohol, cannabis en harddrugs. Hierop konden zij reageren en onder leiding van een van de onderzoekers discussiëren – zonder dat zij daarbij tot consensus hoefden te komen.

Jong in Zuidoost, vrije tijd en uitgaan

De veiligheidscoördinator van het stadsdeel vindt dat de media negatief nieuws over 'Bijlmerjeugd' vaak groter maken dan het is. Volgens hem is de moraal van deze jongeren anders, maar dat wordt door de buitenwereld verkeerd geïnterpreteerd. Op welke schaal dus problemen met seks, drugs en geweld voorkomen, is niet helemaal duidelijk. De reclassering erkent dat zij veel te maken heeft met deze onderwerpen, maar wijst ook op het gekleurde beeld dat ze kan hebben, omdat de groep waar de reclassering mee te maken heeft allemaal jongens zijn in het strafrechtelijk proces.

Bijna alle deelnemers denken niet dat het stadsdeel in de afgelopen vijf jaar daadwerkelijk (objectief) onveiliger is geworden. Dat er wel vaak gezegd wordt dat Zuidoost steeds onveiliger wordt, heeft volgens hen eerder te maken met de landelijke trend dat mensen zich steeds (subjectief) onveiliger gaan voelen. Het Meldpunt Zorg & Overlast ziet bijvoorbeeld een stijging in de aanvragen voor de afdeling Zorg, terwijl voorheen veel meer meldingen voor de afdeling Overlast binnen kwamen.

Jongeren in Zuidoost hebben een "kleine actieradius". In de woorden van de veiligheidscoördinator: "Zuidoost is hun wereld". Er wordt wel wat heen en weer gereisd naar de

stad, maar voornamelijk om wiet te halen. Een tijd geleden ontstond hierdoor overlast van blowende jongeren in de metro's van Centraal station naar Zuidoost.

De stelling dat jongeren vaak het gevoel hebben er alleen voor te staan in hun toekomstige keuzes, bekijkt iedereen door een eigen bril. Zo wordt het grote aandeel eenoudergezinnen genoemd als broze basis: "Een moeder met twee banen stuurt haar kind naar school met een huissleutel om de nek en de gedachte dat de school het kind wel opvoedt. Logisch als kinderen dan geen steun vanuit het thuisfront voelen." Aan de andere kant vindt de focusgroep dat jongeren in Zuidoost juist van alle kanten gestimuleerd worden om er wat van te maken, juist omdat het zo noodzakelijk is om in Zuidoost verder te komen.

Het sociaal-culturele aanbod voor jongeren in Zuidoost wordt niet door iedereen als mager ervaren. Jongeren hebben soms geen weet van activiteiten of hebben er gewoonweg geen zin in: "Ze willen niet schilderen en kleien, maar gewoon buiten chillen met vrienden." Dat zou betekenen dat bij een bepaalde groep die behoefte er niet is. Daarnaast meent een deelnemer dat jongens ook niet altijd de discipline hebben om elke week te trainen en op tijd te zijn et cetera: "Als je 's avonds kickboksles hebt, kan je niet overdag blowen."

Eensluidend is de mening dat er weinig tot geen uitgaansgelegenheden zijn voor jongeren in Zuidoost. De bestaande opties trekken specifieke groepen (zoals Afrikanen, Latino's), maar voldoen niet aan de behoeftes van het gros van de jongeren in Zuidoost. Deze moeten echt het stadsdeel uit om iets van hun gading te vinden. De meerderheid van de focusgroep heeft weinig kennis van de flatfeesten die in Zuidoost te vinden zijn. De enkeling die er wel bekend mee is, ziet geen gevaar in de feesten: "Uiteraard wordt er gedronken en komen er jongeren, maar het is gewoon gezellig."

Alcohol, cannabis en harddrugs

Eén deelnemer is van mening dat alcohol vooral een 'witte' problematiek is, maar HvO Querido ziet genoeg dak- en thuisloze jongeren binnenkomen die fors drinken: "Een fles whisky op een dag kunnen ze met gemak op!" Wellicht hosselen ze ernaast, want kennelijk kunnen ze hun drankgebruik onderhouden. Verder wordt gedacht dat door de crisis en de dure drankprijzen jongeren eerder thuis gaan indrinken met goedkope alcohol uit de supermarkt. Daarnaast ontvangt het stadsdeel soms signalen vanuit scholen dat meisjes meer zijn gaan drinken. Zichtbare dronkenschap in de buurt wordt, door zowel

jongens als meisjes, nog steeds niet als *cool* gezien, maar dit weerhoudt ze er niet van om wel fors te drinken in het uitgaansleven.

Cannabis valt op veel plekken in Zuidoost te krijgen: “Je hoeft er niet het stadsdeel voor uit.” De meningen zijn verdeeld met betrekking tot het openen van een legaal verkooppunt. De veiligheidscoördinator vindt een coffeeshop in Zuidoost niet echt nodig, omdat nu toch al (hetzij illegaal) aan die behoefte wordt voorzien. De reclasseringsmedewerker is het hier niet mee eens en zou het fijn vinden als er een officieel punt komt waar controle is op de bezoekers, maar juist ook op de kwaliteit van de wiet. Daarnaast wordt de wietverkoop daarmee uit het criminele circuit gehaald.

Iedereen erkent dat blowen een groot probleem is of kan worden in de toekomst. De reclassering ziet dagelijks wat voor schade het kan aanrichten, al roken ze “maar” één joint per dag. Langzaam groeit dit uit tot een serieuze verslaving en de preventie onderschat dit. Volgens een aantal deelnemers is de perceptie van jongeren van hun blowgedrag niet reëel en denken ze vaak dat ze minder blowen dan dat ze daadwerkelijk doen. Voorlichting zou volgens de focusgroep eerder moeten beginnen en niet pas bij 15/16 jaar. Het liefst al aan het eind van de basisschool in groep acht, wanneer ze oversteken naar de middelbare school. Zij raden aan om *peer-to-peer* voorlichting in te zetten of eventueel een politieman voor de klas.

De meeste deelnemers beamen dat Zuidoost een belangrijk knooppunt is in de (internationale) cocaïnehandel, maar vinden het niet aannemelijk dat het gebruik daardoor onder jongeren en jongvolwassenen is toegenomen. Wel weten sommigen zeker dat er genoeg jongens zijn die geen regulier werk hebben, maar hun geld verdienen met dealen. Waarom zouden ze zelf geen cocaïne gebruiken? Volgens de focusgroep hebben de meeste jongeren nog een bepaald beeld van verslaafden (misschien een familielid of wat ze vroeger op straat hebben gezien) en dat heeft een afschrikkende werking. Het is simpelweg “niet *cool*”.

Literatuur

- Benschop, A., Nabben, T. & Korf, D.J. (2009) *Antenne 2008. Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Bosson, M.G. & Niesink, R.J.M. (2010) Adolescent brain maturation, the endogenous cannabinoid system and the neurobiology of cannabis-induced schizophrenia. *Progress in Neurobiology*, 92: 370-385.
- Degenhardt, L., Hall, W. & Lynskey, M. (2003). Exploring the association between cannabis use and depression. *Addiction*, 98:1493-1504
- GGD Amsterdam (2006) *Seksueel gedrag in een subcultuur van tieners in Amsterdam Zuidoost. Rapportage van een quick scan 2006*. GGD Amsterdam.
- Hall, W. (2009). The adverse health effect of cannabis use: What are they, and what are their implications for policy? *International Journal of Drug Policy*, 20:458-466
- Jansen, A. (1989) *Cannabis in Amsterdam*. Amsterdam: Coutinho.
- Kersloot, J. M. & Musterd, S. (1988) *Leefbaarheid en drugs in Amsterdam (2)*. Amsterdam: Instituut voor Sociale Geografie (UvA).
- Korf, D.J. (1995) *Dutch treat. Formal control and illicit drug use in the Netherlands*. Amsterdam: Thesis Publishers.
- Korf, D.J., Benschop, A. & Rots, G. (2005) Geweld, alcohol en drugs bij jeugdige gedetineerden en school drop-outs. *Tijdschrift voor Criminologie*, 47(3):239-254.
- Korf, D.J. & Liebrechts, N. (2010) *Coffeeshops, bezoekersstromen, motieven voor bezoek en spreiding in Amsterdam*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Korf, D.J., Vliet, E. van, Knotter, J. & Wouters, M. (2005) *Tippelen na de zone*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Korf, D.J., Wouters, M., Nabben, T. & Ginkel, P. van (2005). *Cannabis zonder coffeeshop; Niet-gedoogde cannabisverkoop in tien Nederlandse gemeenten*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Makdoembaks, N. (2009) *Slavinnen van God. Kinderhandel in Nederland*. Amsterdam: Atlas.
- Nabben, T. (2010) *High Amsterdam. Ritme, roes en regels in het uitgaansleven*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Nabben, T., Benschop, A. & Korf, D.J. (2006) *Antenne 2005. Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Nabben, T., Benschop, A. & Korf, D.J. (2008) *Antenne 2007. Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Nabben, T. & Korf, D.J. (1999) Cocaine and crack in Amsterdam: diverging subcultures. *Journal of Drug Issues*, 29(3):627-652.

- Nabben, T. , Korf, D. & Lamur, S. (1993) *Met of zonder. Seks en aids in de wereld van niet-schoolgaande jongeren*. Amsterdam: De Milliano.
- NDM (2010) *Nationale Drug Monitor, Jaarbericht 2009*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Musto, D.F. (1987) *The American disease*. New York: Oxford University Press.
- O+S (2010) *Amsterdam in cijfers 2010*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam, Dienst Onderzoek en Statistiek.
- Poel, A. van der, Doekhie, J., Verdurmen, J., Wouters, M., Korf, D. & Laar, M. van (2010) *Feestmeter 2008-2009. Uitgaan en middelengebruik onder bezoekers van party's en clubs*. Utrecht/Amsterdam: Trimbos-instituut/Bonger Instituut voor Criminologie.
- Veen, N.D., Selten, J.P., Tweel, I. van der, Feller, W.G., Hoek, H.W. & Kahn, R.S. (2004). Cannabis use and age at onset of schizophrenia. *American Journal of Psychiatry*, 161(3):501-506.
- Roorda, W & Terpstra, J. (2010) *Wat beweegt de jeugd? Participatie van jongeren en jongvolwassenen in Amsterdam Zuidoost*. Amsterdam: DSP Groep.
- Roosendaal, A. (2004) *Nike, Reebok, Armani; alles draait om duku*. Amsterdam: UvA (doctoraalscriptie Stadsociologie)
- San, M. van (1998) *Stelen en steken. Delinquent gedrag van Curaçaose jongens in Nederland*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Sansone, L. (1992) *Schitteren in de schaduw. Overlevingsstrategieën, subcultuur en etniciteit van Creoolse jongeren uit de lagere klasse in Amsterdam 1981-1990*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Simons, J.S., Gaher, R.M., Correia, C.J., Hansen, C.L. & Christopher, M.S. (2005) An affective motivational model of marijuana and alcohol problems among college students. *Psychology of Addictive Behaviors*, 10(3):326-334.
- Smit, F., Bolier, L. & Cuijpers, P. (2004). Cannabis use and the risk of later schizophrenia: a review. *Addiction*, 99:425-430
- Waalring, R.N. (2009) *Veerkracht in Flora. Een onderzoek naar pro-sociaal gedrag van kwetsbare kinderen uit een Surinaamse volkswijk*. Universiteit Utrecht (proefschrift).
- Witton, J. (2008). Cannabis use and physical and mental health. In: Rödner Sznitman, S. Olsson, B. & Room, R. (Eds.) *A cannabis reader: global issues and local experiences*. EMCDDA Monographs, 8 (II). Lisbon: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, pp.115-140.
- Zeijl, E. (red.), Beker, M., Breedveld, K., Broek, A. van den, Haan, J. de, Herweijer, L., Huysmans, F. & Wittebrood, K. (2003) *Rapportage Jeugd 2002*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.